

**«Қазақтеңізкөлікфлоты»
Ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» ЖШС**

Шоғырландырылған қаржылық есептілік

*2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін,
тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебімен бірге*

МАЗМҰНЫ

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебі

Шоғырландырылған қаржылық есептілік

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп	1
Жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп	2
Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп	3
Капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есеп	4
Шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер	5-46

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебі

«Қазақтеңізкөлікфлоты» Ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің Басшылығы мен Қатысушысына

Пікір

Біз «Қазақтеңізкөлікфлоты» Ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» ЖШС мен оның еншілес ұйымдарының (бұдан әрі - «Топ») шоғырландырылған қаржылық есептілігіне аудит жүргіздік, әрі оған 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп, жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп, көрсетілген күнге аяқталған жыл үшін меншікті капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есеп және ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп, сондай-ақ есеп саясатының негізгі ережелеріне қысқаша шолуды қоса алғанда, қаржылық есептілікке жасалған ескертпелер жатады.

Біздің пікірімізше, қоса беріліп отырған шоғырландырылған қаржылық есептілік барлық елеулі аспектілерде 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың шоғырландырылған қаржылық жағдайын, сондай-ақ көрсетілген күнге аяқталған жыл ішіндегі ақша қаражатының шоғырландырылған қозғалысы мен шоғырландырылған қаржылық нәтижелерін Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан әрі - «ХҚЕС») сәйкес дұрыс бейнелейді.

Пікірді білдіру негізі

Біз аудитті Халықаралық аудит стандарттарына («ХАС») сәйкес жүргіздік. Осы стандарттарға сәйкес біздің міндеттеріміз одан әрі біздің есебіміздің «Аудитордың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін жауапкершілігі» бөлігінде сипатталған. Біз Бухгалтерлерге арналған халықаралық этика стандарттары жөніндегі кеңестің *Кәсіпқой бухгалтерлер этикасының кодексіне* («БХЭСК Кодексі») сәйкес Топқа қатысты біз тәуелсізбіз және біз БХЭСК Кодексіне сәйкес басқа да этикалық міндеттерді орындадық.

Біз алынған аудиторлық дәлелдер өз пікірімізді білдіру үшін негіздеме ретінде болуы үшін жеткілікті әрі лайықты болып табылады деп пайымдаймыз.

Басшылықтың шоғырландырылған қаржылық есептілік үшін жауапкершілігі

Басшылық шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ХҚЕС-ке сәйкес жасалуы және шынайы ұсынылуы үшін әрі басшылық шынайы емес әрекеттердің немесе қатенің салдарынан маңызды бұрмалануы жоқ шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау үшін қажет деп санайтын ішкі бақылау жүйесі үшін жауапкершілік көтереді.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау кезінде басшылық Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыра алу қабілетін бағалау үшін, тиісті жағдайларда қызметтің үздіксіздігіне қатысты мәліметтердің ашылып көрсетілуі үшін және басшылық Топты таратқысы келген, оның қызметін тоқтатқысы келген жағдайларды немесе оның мұндай әрекеттерге іс жүзіндегі баламасы болмай қалған жағдайларды қоспағанда, есептіліктің қызметтің үздіксіздігі туралы жорамалдың негізінде жасалуы үшін жауапкершілік көтереді.

Аудитордың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін жауапкершілігі

Біздің мақсатымыз шоғырландырылған қаржылық есептілік бүтіндей адал емес әрекеттердің немесе қателердің салдарынан және біздің пікірімізді қамтитын аудиторлық қорытындыны шығаруда елеулі бұрмалануларды қамтымайды деген ақылға қонымды сенімдікке қол жеткізу болып табылады. Ақылға қонымды сенімділік сенімділіктің жоғары дәрежесін білдіреді, бірақ Халықаралық аудит стандарттарына сәйкес жүргізілген аудит елеулі бұрмалану бола қалғанда оны әрдайым анықтайтындығының кепілдігі болып табылады. Бұрмаланулар адал емес әрекеттердің немесе қателердің нәтижесі болуы мүмкін және егер олар жеке-жеке немесе жиынтығында осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің негізінде қолданылатын пайдаланушылардың экономикалық шешімдеріне әсер етуі мүмкін деп негізделген күйде пайымдауға болса, елеулі болып есептеледі.

Халықаралық аудит стандарттарына сәйкес жүргізілетін аудиттің шеңберінде біз кәсіпқой пайымдауды қолданып, бүкіл аудиттің бойына кәсіптік скептицизмді сақтап қаламыз. Сонымен бірге, біз келесіні орындаймыз:

- ▶ адал емес әрекеттердің немесе қателердің салдарынан болған алдын ала қаржылық есептіліктің елеулі бұрмалану тәуекелдерін анықтап, бағалаймыз; осы тәуекелдерге жауап ретінде аудиторлық процедураларды жасаймыз; өз пікірімізді білдіру үшін негіздеме ретінде болуы үшін жеткілікті әрі лайықты болып табылатын аудиторлық дәлелдерді аламыз. Қателердің нәтижесінде елеулі бұрмаланудың анықталмауы тәуекеліне қарағанда, жоғарыдағы адал емес әрекеттердің нәтижесінде елеулі бұрмаланудың анықталмай қалу тәуекелі, өйткені адал емес әрекеттерге сөз байласу, алдау, қасақана жіберіп қою, ақпараттың дұрыс ұсынылмауы немесе ішкі бақылау жүйесін айнала жасалған амалдар кіруі мүмкін;
- ▶ Топтың ішкі бақылау жүйесінің тиімділігі туралы пікірді білдіру мақсатында емес, жағдайларға сәйкес келетін аудиторлық процедураларды әзірлеу мақсатында, аудит үшін маңызы бар ішкі бақылау жүйесін түсінеміз;
- ▶ қолданылатын есеп саясатының лайықты сипатын және басшылық айқындаған бухгалтерлік бағалау және тиісті ақпараттың ашылып көрсетілу негізділігін бағалаймыз;
- ▶ басшылықтың қызметтің үздіксіздігі туралы жорамалды қолдану заңдылығы туралы тұжырым жасаймыз және түскен аудиторлық дәлелдердің негізінде Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыру қабілетінде айтарлықтай күмән туғыза алатын оқиғаларға немесе талаптарға орай елеулі белгісіздіктің бар екендігі туралы тұжырым жасаймыз. Егер де біз елеулі белгісіздіктің болуы туралы тұжырымға келетін болсақ, біз өзіміздің аудиторлық қорытындымызда шоғырландырылған қаржылық есептілікте ақпараттың тиісінше ашылып көрсетілуіне назар аудартуымыз керек немесе егер ақпараттың осылайша ашылып көрсетілуі лайықты болып табылмаса, пікірімізді түрлендіру керек. Біздің тұжырымдар аудиторлық қорытындымыз жасалған күнге дейін түскен аудиторлық дәлелдерге негізделген. Дегенмен келешек оқиғалар немесе талаптар Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыру қабілетінен айырылып қалуына әкеп соқтыра алады;
- ▶ шоғырландырылған қаржылық есептіліктің бүтіндей ұсынылуын, оның құрылымы мен мазмұнын бағалаймыз, оған қоса ақпаратты ашып көрсету, сондай-ақ шоғырландырылған қаржылық есептіліктің оның негізінде болған операциялар мен оқиғаларды олардың шынайы ұсынылуын қамтамасыз ететіндей етіп ұсынылатындығын бағалаймыз;

- ▶ шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы пікірді білдіру үшін ұйымның қаржылық ақпаратына және Топ ішіндегі шаруашылық қызметке қатысты жеткілікті болатын лайықты аудиторлық дәлелдерді аламыз. Біз жалпы басшылық ету, бақылау және Топ аудитінің жүргізілуі үшін жауап береміз. Біз аудиторлық пікіріміз үшін жеке дара жауапты болып табыламыз.

Біз корпоративтік басқаруға жауап беретін тұлғалардың назарына, өзгесінен басқа, аудиттің жоспарланған көлемі мен мерзімдері туралы, сондай-ақ аудит нәтижелері бойынша елеулі ескертулер туралы, оның ішінде егер біз аудит процесінде ондайларды анықтасақ, ішкі бақылау жүйесінің едәуір кемшіліктері туралы ақпаратты жеткізе отырып, солармен ақпараттық өзара әрекеттесуді жүзеге асырамыз.

„Эрнст энд Янг“ ЖШС

Динара Малаева
Аудитор

Аудитордың 2016 жылғы 25 ақпандағы
№ МФ-0000323 біліктілік күәлігі

050060, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.,
Әл-Фараби даңғылы, 77/7, «Есентай Тауэр» ғимараты

2021 жылғы 21 ақпан

Рустамжан Саттаров
«Эрнст энд Янг» ЖШС-тің
Бас директоры

Қазақстан Республикасы Қаржы
министрлігі 2005 жылғы 15 шілдеде
берген сериясы МФЮ-2 № 0000003
болатын Қазақстан Республикасының
аумағында аудиторлық қызметпен
айналысуға арналған мемлекеттік
лицензия

ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

Мың теңгемен	Ескерт.	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Активтер			
Айналымнан тыс активтер			
Негізгі құралдар	5	46.951.872	57.866.379
Инвестициялық жылжымайтын мүлік	6	500.248	637.546
Материалдық емес активтер	7	88.428	99.965
Айналымнан тыс активтер үшін берілген аванстар		-	22.537
Пайдаланылуы шектеулі ақша қаражаты	8	211.455	2.159.410
Басқа да айналымнан тыс активтер		35.487	34.689
		47.787.490	60.820.526
Айналымдағы активтер			
Қорлар	9	496.157	621.538
Табыс салығы бойынша алдын ала төлем		1.429.131	88.302
Сауда және басқа да дебиторлық берешек	10	8.866.531	11.188.952
Басқа да айналымдағы активтер	11	2.779.348	728.409
Пайдаланылуы шектеулі ақша қаражаты	8	1.596.457	-
Ақша қаражаты мен оның баламалары	13	8.949.136	6.305.037
		24.116.760	18.932.238
Сатуға арналған активтер	12	-	6.329.437
Активтердің жиыны		71.904.250	86.082.201
Капитал және міндеттемелер			
Капитал			
Жарғылық капитал	14	11.575.721	11.575.721
Шетел валютасын қайта есептеу бойынша резерв		6.840.303	5.877.904
Бөлінбеген пайда		22.931.450	17.233.989
Капитал жиыны		41.347.474	34.687.614
Ұзақ мерзімді міндеттемелер			
Жалдау бойынша міндеттемелердің ұзақ мерзімді бөлігі	15	-	2.698.228
Алынған қарыздардың ұзақ мерзімді бөлігі	16	18.872.763	20.050.394
Операциялық жалдау үшін алынған ұзақ мерзімді аванстар	17	-	59.549
Шарт бойынша міндеттемелер	18	-	72.101
Резервтер		50.077	49.279
Басқа да ұзақ мерзімді міндеттемелер		-	88.855
Пайдаға салынатын кейінге қалдырылған салық бойынша міндеттемелер	27	2.909.229	2.129.681
		21.832.069	25.148.087
Қысқа мерзімді міндеттемелер			
Жалдау бойынша міндеттемелердің ағымдағы бөлігі	15	1.003.019	1.919.957
Алынған қарыздардың ағымдағы бөлігі	16	2.567.130	2.335.329
Операциялық жалдау үшін алынған қысқа мерзімді аванстар	17	6.806	4.907.225
Шарт бойынша міндеттемелер	18	27.549	4.800.157
Сауда және басқа да кредиторлық берешек	19	4.418.012	9.258.293
Қаржылық кепілдік бойынша міндеттеме	28	-	2.003.093
Табыс салығы бойынша міндеттеме		5.893	29.459
Басқа да қысқа мерзімді міндеттемелер	20	696.298	992.987
		8.724.707	26.246.500
Міндеттемелер жиыны		30.556.776	51.394.587
Капитал мен міндеттемелер жиыны		71.904.250	86.082.201

Бас директор

Бас директордың Экономика және қаржы жөніндегі орынбасары

Бас бухгалтер

 А.Е. Оржанов

 Р.І. Сүлейменов

 А.О. Бекжанова

1-31 бет аралығында ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

ЖИЫНТЫҚ КІРІС ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін

Мың теңгемен	Ескерт.	2020 жыл	2019 жыл*
Сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша түсім	21	59.065.039	75.894.020
Жалдан түскен кіріс	22	14.896.843	20.352.200
Түсім		73.961.882	96.246.220
Көрсетілген қызметтердің өзіндік құны	23	(51.983.574)	(72.782.694)
Жалпы пайда		21.978.308	23.463.526
Жалпы және әкімшілік шығыстар	24	(3.114.499)	(2.800.591)
Өткізу шығыстары		(689.707)	(1.145.471)
Құнсыздану залалы	5.6	(10.491.086)	(12.604.112)
Басқа да операциялық кірістер	25	1.070.652	921.873
Басқа да операциялық шығыстар	25	(436.230)	(232.237)
Операциялық пайда		8.317.438	7.602.988
Қаржылық кірістер	26	127.892	125.251
Қаржылық шығыстар	26	(1.253.932)	(1.876.919)
Бағамдық айырма, нетто		320.630	(142.144)
Салық салынғанға дейінгі пайда		7.512.028	5.709.176
Пайда салығы бойынша шығыстар	27	(1.814.567)	(1.875.980)
Бір жылғы пайда		5.697.461	3.833.196
Басқа да жиынтық кіріс			
<i>Келесі кезеңдерде пайданың немесе зиянның құрамына қайта сыныптауға жататын басқа да жиынтық кіріс сомалары (салықтарды шегере отырып)</i>			
Шетелдік бөлімшелердің есептілігін қайта есептеуден болған бағамдық айырмалар		962.399	(64.465)
Салықтар шегерілген бір жылғы басқа да жиынтық кіріс/ (залал)		962.399	(64.465)
Салықтарды шегере отырып, бір жылғы жиынтық кірістің жиыны		6.659.860	3.768.731

* Осы бағанда келтірілген кейбір сомалар 2019 жылғы қаржылық есептілікпен үйлеспейді, өйткені жасалған қайта жіктеулерді көрсетеді, олар туралы толық ақпарат 2-ескертпеде келтірілген.

Бас директор

А.Е. Оржанов

Бас директордың Экономика және қаржы жөніндегі орынбасары

Р.Г. Сулейменов

Бас бухгалтер

А.О. Бекжанова

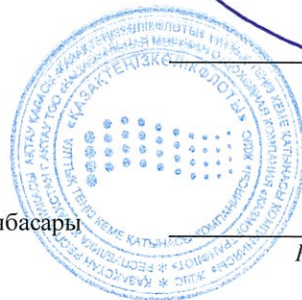
1-31 бет аралығында ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

АҚША ҚАРАЖАТЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін

Мың теңгемен	Ескерт.	2020 жыл	2019 жыл
Операциялық қызмет			
Сатып алушылардан түскен ақша түсімдері		69.356.878	84.099.666
Өнім жеткізушілерге ақшалай төлемдер		(55.707.900)	(67.202.235)
Жұмыскерлерге ақшалай төлемдер		(1.811.826)	(1.956.462)
Бюджетке ақша төлемдері және басқасы		(3.708.957)	(3.459.079)
Эскроу шоттан / (Эскроу шотқа) ақша қаражатын аудару		512.507	(456.167)
Алынған пайыздар		67.416	86.377
Төленген пайыздар	16	(1.787.594)	(1.380.785)
Төленген пайда салығы		(2.402.310)	(2.148.125)
Операциялық қызметтен болған таза ақша ағындары		4.518.214	7.583.190
Инвестициялық қызмет			
Негізгі құралдарды және басқа да ұзақ мерзімді активтерді сатудан түсетін түсім		5.648.364	1.246.960
Материалдық емес активтерді сатып алу		(27.132)	(25.823)
Негізгі құралдарды сатып алу		(91.589)	(1.396.819)
Инвестициялық қызметтен түскен / (пайдаланылған) таза ақша ағындары		5.529.643	(175.682)
Қаржылық қызмет			
Қарыздарды өтеу	16	(3.129.479)	(2.518.519)
Кепілдік бойынша міндеттемелерді өтеу	16	(1.383.084)	-
Төленген дивидендтер	16	-	(418.000)
Қаржылық жалдау бойынша өтеу	16	(3.839.891)	(1.802.734)
Қаржылық қызметте пайдаланылған таза ақша ағындары		(8.352.454)	(4.739.253)
Ақша қаражаты мен оның баламаларының таза көбеюі		1.695.403	2.668.255
Ақша қаражаты мен оның баламаларына таза бағамдық айырма		948.696	(117.024)
1 қаңтарға ақша қаражаты мен оның баламалары		6.305.037	3.753.806
31 желтоқсанға ақша қаражаты мен оның баламалары	13	8.949.136	6.305.037

Бас директор

А.Е. Оржанов

Бас директордың Экономика және қаржы жөніндегі орынбасары

Р.Г. Сулейменов

Бас бухгалтер

А.О. Бекжанова

1-31 бет аралығында ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

КАПИТАЛДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін

Мың теңгемен	Жарғылық капитал	Шетел валютасын қайта есептеу бойынша резерв	Бөлінбеген пайда	Жиыны
2019 жылғы 1 қаңтарға	11.575.721	5.942.369	13.818.793	31.336.883
Бір жылғы пайда	-	-	3.833.196	3.833.196
Бір жылғы басқа да жиынтық залал	-	(64.465)	-	(64.465)
Бір жылғы жиынтық кіріс жиыны	-	(64.465)	3.833.196	3.768.731
Төленген дивидендтер	-	-	(418.000)	(418.000)
2019 жылғы 31 желтоқсанға	11.575.721	5.877.904	17.233.989	34.687.614
Бір жылғы пайда	-	-	5.697.461	5.697.461
Бір жылғы басқа да жиынтық кіріс	-	962.399	-	962.399
Бір жылғы жиынтық кіріс жиыны	-	962.399	5.697.461	6.659.860
2020 жылғы 31 желтоқсанға	11.575.721	6.840.303	22.931.450	41.347.474

Бас директор

А.Е. Оржанов

Бас директордың Экономика және қаржы жөніндегі орынбасары

Р.Г. Сулейменов

Бас бухгалтер

А.О. Бекжанова

1-31 бет аралығында ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін

1. ЖАЛПЫ АҚПАРАТ

«Қазақтеңізкөлікфлоты» ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» АҚ Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1998 жылғы 4 желтоқсандағы қаулысына сәйкес құрылып, 1998 жылғы 29 желтоқсанда тіркелді. 2013 жылғы 21 қазанда Директорлар кеңесінің шешіміне сәйкес «Қазақтеңізкөлікфлоты» ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» АҚ «Қазақтеңізкөлікфлоты» ұлттық теңіз кеме қатынасы компаниясы» жауапкершілігі шектеулі серіктестік (бұдан әрі – «Компания») болып қайта құрылды. Компания Қазақстан Республикасының ұлттық теңіз сауда флотын құру және отандық жүктердің халықаралық теңіз тасымалын ұйымдастыру мақсатында құрылды.

«ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы» АҚ (бұдан әрі – «ҚМГ ҰК» немесе «Бас компания») Компанияның жалғыз қатысушысы болып табылады. Қазақстан Республикасының Үкіметі бақылайтын, 90% иелік ету үлесімен «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ (бұдан әрі – «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ») ҚМГ ҰК бақылаушы акционері болып табылады, үлестің 10% Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне тиесілі.

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілікке Компанияның және оның еншілес ұйымдарының, бірлесіп «Топ» деп аталады, қаржылық есептіліктері кіреді. Компанияның еншілес ұйымдарының тізімі *2-ескерпнеде* келтірілген.

Топ қызметінің негізгі түрлерінің бірі Ақтау портынан халықаралық нарыққа теңіз арқылы қазақстандық шикі мұнайды тасымалдау, Қара және Жерорта теңіздерінде шикі мұнайды тасымалдау, құрғақ жүктерді тасымалдау, сондай-ақ сервистік флот қызметтерін көрсету болып табылады.

Топтың меншікті флотын бес мұнай құю танкері («Алматы», «Астана», «Ақтау», «Алтай» және «Алатау»), өздігінен жүретін үш баржа («Барыс», «Бүркіт» және «Сұңқар») соның ішінде үш сүйреткіш пен өздігінен тиеп-түсіретін сегіз баржа сияқты көмекші кемелер құрайды.

Компанияның заңды мекенжайы: Қазақстан Республикасы, 130000, Ақтау қаласы, 14 ықшамауданы, 70-ғимарат.

Топтың қоса беріліп отырған шоғырландырылған қаржылық есептілігін Бас директор, Бас директордың Экономика және қаржы жөніндегі орынбасары мен бас бухгалтер 2021 жылғы 21 ақпанда шығаруға бекітті.

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ

Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігі Халықаралық қаржылық есептілік стандарттары жөніндегі Кеңес (бұдан әрі – «ХКЕС жөніндегі Кеңес») бекіткен редакцияда Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан – «ХКЕС») сәйкес әзірленді.

Бұл шоғырландырылған қаржылық есептілік, есеп саясатында және шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ескертпелерінде сипатталғандарды қоспағанда, тарихи құны бойынша есепке алу әдісінің негізінде дайындалған. Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің барлық сомалары, егер өзгесі көрсетілмесе, мыңдық мәндерге дейін дөңгелектенген.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікті ХКЕС-ке сәйкес дайындау белгілі бір сыни бухгалтерлік бағалаулар мен жорамалдарды пайдалануды талап етеді. Сондай-ақ ол басшылықтан Топтың есеп саясатын қолдану процесінде пайымдауларды қолдануды талап етеді. Пайымдауларды қолданудың барынша жоғары дәрежесін немесе барынша жоғары күрделілікті қолдануды болжайтын қызмет аялары немесе жорамалдар мен бағалаулар шоғырландырылған қаржылық есептілік үшін маңызды болып табылатын салалар *4-ескерпнеде* ашылып көрсетілген. Мұндай бағалаулар шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау күніне қолда бар ақпаратқа негізделген. Осылайша, келешектегі нақты нәтижелер осы бағалаудан ерекшеленуі мүмкін.

Үздіксіз қызмет қағидаты

Шоғырландырылған қаржылық есептілік қызметтің үздіксіздік қағидатының негізінде әзірленген, әрі ол әдеттегі қызметтің барысында әдеттегі қызметтің жалғастырылуын, активтердің өткізілуін және міндеттемелердің өтелуін көздейді.

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топ 5.697.461 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін: 3.833.196 мың теңге) сомасында пайда алды. 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың ағымдағы активтері оның ағымдағы міндеттемелерінен 15.392.053 мың теңгеге асты (2019 жылғы 31 желтоқсанға: Топтың ағымдағы міндеттемелері оның ағымдағы активтерінен 984.825 мың теңгеге асты).

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)

Үздіксіз қызмет қағидаты (жалғасы)

Басшылық Топтың өз қызметін қызметтің үздіксіздігі қағидатына сәйкес жалғастырады деп пайымдайды және мұндай пайымдауды қабылдау кезінде басшылық Топтың ағымдағы ниеттері мен қаржылық жағдайын назарға алды. Атап айтқанда, келесі факторлар Топтың өз қызметін қызметтің үздіксіздігі қағидатына сәйкес жалғастыру қабілетін бағалау кезінде қарастырылды:

- Топтың құлдырау жағдайында қызметті қолдау үшін ақша қаражаты жеткілікті;
- Топ өтімділікті сақтау бойынша іс-қимылдарды жасады;
- Ұйымның бизнес-моделін және тиісті тәуекелдерді талдау.
- Таяу арадағы 12 айда Топ Бүркіт пен Сұңқар кемелерін пайдалана отырып бербоут-чартер шартын жасауға, сондай-ақ Барыс кемесін контейнерлік тасымалдау үшін жаңартуды аяқтауға ниеттеніп отыр.

Шоғырландыру негізі

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілікке Компанияның және оның еншілес ұйымдарының қаржылық есептілігі кіреді. Егер Топ инвестициялау объектісіне қатысудан болатын ауыспалы кіріспен байланысты тәуекелдерге ұшыраған жағдайда бақылау жасалады немесе мұндай кірісті алуға құқығы, сондай-ақ инвестициялау объектісіне қатысты өз өкілеттіктерін жүзеге асырудың көмегімен кіріске әсер ету мүмкіндігі бар. Атап айтқанда, Топ тек егер келесі талаптар орындалса ғана, инвестициялар объектісін бақылайды:

- Топтың инвестициялар нысанына қатысты өкілеттіктерінің болуы (яғни, инвестициялар нысанының маңызды қызметін ағымдағы басқару мүмкіндігін қамтамасыз ететін қолдағы құқықтар);
- Топтың инвестициялау объектісіне қатысудан болатын ауыспалы кіріспен байланысты тәуекелдерге ұшырағыштығының немесе мұндай кірісті алуға құқығы бар;
- Топтың инвестициялау объектісіне қатысты өз өкілеттіктерін жүзеге асырудың көмегімен кіріске әсер ету мүмкіндігі бар.

Әдетте, дауыс беру көпшілігі бақылаудың болуымен негізделеді деп болжануда. Мұндай жорамалды растау үшін және Топтың инвестициялар объектісіне қатысты дауыс беру құқықтарының көпшілігі немесе ұқсас құқықтары болған кезде Топ мұндай инвестициялар объектісіне қатысты өкілеттіктердің болуын бағалау кезінде барлық орынды фактілер мен жағдайларды ескереді:

- инвестициялар объектісінде дауыс беру құқықтары бар басқа тұлғалармен келісім;
- басқа келісімдермен негізделген құқықтар;
- Топқа тиесілі дауыс беру құқықтары және әлеуетті дауыс беру құқықтары.

Егер фактілер мен жағдайлар бақылаудың үш құрамдасы бірінің немесе бірнешеуінің өзгеруін растаса, Топ инвестициялар нысанына қатысты бақылаудың болуын қайтадан талдайды. Топ еншілес ұйымға бақылауды алған кезде еншілес ұйымның шоғырлануы басталады және Топ еншілес ұйымға бақылаудан айырылғанда тоқталады. Сатып алынуы немесе есептен шығарылуы жыл ішінде болған еншілес ұйымның активтері, міндеттемелері, кірістері мен шығыстары Топ бақылауды алған күннен бастап шоғырландырылған қаржылық есептілікке қосылады және Топ еншілес ұйымға бақылаудан айырылған күнге дейін көрсетіледі.

Пайда немесе зиян және басқа да жиынтық кірістің (БЖК) әрбір құрамдасы Топтың бас компаниясының акционерлеріне және тіпті егер бұл бақыланбайтын қатысу үлестерінде теріс сальдоға әкеліп соқтырған жағдайда да, бақыланбайтын қатысу үлестеріне жатады.

Қажет болғанда еншілес ұйымдардың қаржылық есептілігі мұндай ұйымдардың есеп саясатын Топтың есеп саясатына сәйкес келтіру үшін түзетіледі. Топішілік барлық активтер мен міндеттемелер, меншікті капитал, кірістер, шығыстар және Топ ішінде операцияларды жасау нәтижесінде туындайтын ақша ағындары шоғырландыру кезінде толығымен алынып тасталады.

Бақылауда айырылмастан еншілес ұйымдағы қатысу үлесін өзгерту меншікті капиталмен операция ретінде ескеріледі.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)

Шоғырландыру негізі (жалғасы)

Егер Топ еншілес ұйымға бақылаудан айырылып қалса, ол тиісті активтерді (оның ішінде гудвилді), міндеттемелерді, бақыланбайтын қатысу үлестерін және меншікті капиталдың басқа да құрамдастарын таңуды тоқтатады және туындап қалған пайданы немесе зиянды пайда немесе зиян құрамында мойындайды. Қалған инвестициялар әділ құны бойынша танылады.

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Компанияның келесі еншілес ұйымдарда қатысу үлестері болды:

Компания	Негізгі қызметі	Тіркелген жері	Қатысу үлесі	
			2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
«Қазақтеңізкөлікфлоты Лтд»	Ақтау қаласының портынан Каспий теңізіндегі халықаралық нарықтарға теңіз арқылы қазақстандық шикі мұнайды тасымалдау, шикі мұнайды Қара және Жерорта теңіздері арқылы тасымалдау	Мэн аралы	100%	100%
«Қазақтеңізкөлікфлоты ЮК Лтд»	Топқа қызмет көрсететін агент компания ретінде операциялар жүргізеді және коммерциялық басқару жөніндегі келісімге сәйкес кірістерді түсіреді	Ұлыбритания	100%	100%
«Алтай Шиппинг Лтд»	Шикі мұнайды және мұнай өнімдерін теңіз арқылы халықаралық нарықтарда тасымалдау және меншігіндегі танкерді жалға беру	Маршалл аралдары	100%	100%
«Алатау Шиппинг Лтд»	Шикі мұнайды және мұнай өнімдерін теңіз арқылы халықаралық нарықтарда тасымалдау және меншігіндегі танкерді жалға беру	Маршалл аралдары	100%	100%

Жаңа стандарттар, түсіндірмелер және қолданыстағы стандарттар мен түсіндірмелерге түзетулер

2020 жылы 2020 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын немесе Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсерін тигізбеген жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енетін стандарттар мен түсіндірмелерге кейбір стандарттар мен түзетулер алғаш рет қолданылды. Топ шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттарды, түсіндірмелерді немесе түзетулерді мерзімінен бұрын қолданған жоқ.

3 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетулер – «Бизнесті айқындау»

3 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетулерде бизнес болып есептелу үшін қызмет түрлері мен активтердің интеграцияланған жиынтығына кем дегенде үлес және принципіалды маңызы бар процесс кіруі тиіс екендігі түсіндіріледі, олар бірігіп едәуір шамада қайтарымның пайда болуына ықпалдаса алады. Бұл ретте бизнеске қайтарымдылықтың пайда болуына қажетті барлық үлестер мен процестер міндетті түрде кірмей қалуы да түсіндіріледі. Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне ықпалын тигізбеді, бірақ егер Топ бизнестерді біріктіру мәмілесін жасайтын болса, келешекте қолданылуы мүмкін.

7 ХҚЕС-ке (IFRS), 9 ХҚЕС-ке (IFRS) және 39 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер – «Базалық пайыздық мөлшерлемені реформалау»

«Қаржы құралдары: мойындау және бағалау» 7 ХҚЕС-ке (IFRS), 9 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер базалық пайда мөлшерлемесінің реформасы тікелей ықпал ететін хеджирлеудің барлық қатынастарға қолданылатын бірқатар босатуларды қамтиды. Базалық пайыздық мөлшерлеме реформасы хеджирлеудің қарым-қатынастарына әсер етеді, егер оны қолдану нәтижесінде хеджирлеу объектісі бойынша және/немесе хеджирлеу құралы бойынша базалық пайыздық мөлшерлеме негізделген ақша ағындарының пайда болу мерзімдеріне немесе өлшеміне қатысты белгісіздіктер пайда болса. Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсерін тигізбеді, өйткені оның пайыздық мөлшерлемелерге негізделген хеджирлеудің қарым-қатынастары жоқ.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)

Жаңа стандарттар, түсіндірмелер және қолданыстағы стандарттар мен түсіндірмелерге түзетулер (жалғасы)

1 ХҚЕС-ке (IAS) және 8 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер – «Маңыздылықты айқындау»

Түзетулер маңыздылықтың жаңа анықтамасын ұсынады, соған сай «егер ақпаратты жіберіп алу, оны бұрмалау немесе бұркеу нақты есеп беретін ұйым туралы қаржылық ақпаратты ұсынатын бұл қаржылық есептіліктің негізінде олар қабылдайтын жалпы мақсаттағы қаржылық есептілікті негізгі пайдаланушыларының шешімдеріне ықпал етеді деп негізделген түрде күтуге болатын болса, ақпарат маңызды болып табылады».

Түзетулерде маңыздылық бүтіндей қарастырылатын қаржылық есептілік контекстінде ақпараттың (бөлек не болмаса басқа ақпаратпен жиынтығында алынған) сипатына немесе сандық маңыздылығына байланысты болатындығы түсіндіріледі. Егер бұл қаржылық есептіліктің негізгі пайдаланушыларының шешімдеріне ықпал етеді деп негізделген түрде күтуге тұрарлық болса, ақпараттың бұрмалануы елеулі болып табылады. Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсерін тигізбеді және оның әсері келешекте де болмайды деп күтілуде.

2018 жылғы 29 наурызда шығарылған «Қаржы есептерін ұсынудың концептуалдық негіздері»

Концептуалдық негіздер стандарт болып табылмайды және Концептуалдық негіздердің бірде бір ережесінің стандарттың қандай да бір ережесіне немесе талабына басым түсетіндей күші жоқ. Концептуалдық негіздердің мақсаты мынада: ХҚЕС жөніндегі Кеңеске стандарттарды әзірлеуге жәрдемдесу; стандарттардың бірде бірі белгілі бір операцияны немесе басқа да оқиғаны реттегенде, есеп саясатының ережелерін әзірлеу кезінде қаржы есептерін жасаушыларға жәрдемдесу; және барлық тараптарға стандарттарды түсінуде және түсіндіруде жәрдемдесу. Бұл құжат өздерінің есеп саясатын Концептуалдық негіздердің ережелеріне сәйкес әзірлейтін ұйымдарға ықпалын тигізеді.

Концептуалдық негіздердің қайта қаралған редакциясы бірнеше жаңа тұжырымдаманы, активтер мен міндеттемелердің жаңартылған анықтамаларын және оларды мойындау критерийлерін қамтиды, сондай-ақ кейбір маңызды ережелерді түсіндіреді. Бұл құжаттың қайта қаралуы Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсерін тигізбеді.

16 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетулер – «Covid-19 пандемиясымен байланысты жалдау бойынша иеліктен шығару»

2020 жылғы 28 мамырда ХҚЕС жөніндегі Кеңес «Жалдау» 16 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетуді шығарды – «Covid-19 пандемиясымен байланысты жалдау бойынша иеліктен шығару». Бұл түзету Covid-19 пандемиясының тікелей салдары ретінде туындайтын жалдау бойынша иеліктен шығарулар болған жағдайда жалдау шарттарының түрлендірулерін есепке алу бөлігінде жалға алушылар үшін 16 ХҚЕС (IFRS) талаптарын қолданудан босатуды көздейді. Іс жүзіндегі сипаттағы жеңілдік ретінде жалға алушы жалға беруші Covid-19 пандемиясымен байланысты ұсынған жалдау бойынша иеліктен шығару жалдау шартының түрлендіруі болып табылатындығын сараламау шешімін қабылдай алады. Мұндай шешімді қабылдайтын жалға алушы Covid-19 пандемиясымен байланысты жалдау бойынша иеліктен шығарумен негізделген жалдау төлемдерінің кез келген өзгерісін мұндай өзгеріс есепте, егер ол жалдау шартының түрлендіруі болып табылса, 16 ХҚЕС-ке (IFRS) сай көрсетілетіндей етіп ескеруі тиіс.

Бұл түзету 2020 жылдың 1 маусымынан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты қолданылады. Мерзімінен бұрын қолдануға жол беріледі. Бұл түзету Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсерін тигізбеді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)

Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар

Төменде Топтың қаржылық есептілігін шығару күніне шығарылған, бірақ күшіне енбеген жаңа стандарттар, түзетулер мен түсіндірмелер келтіріледі. Топ осы стандарттарды, түзетулер мен түсіндірмелерді, егер қолданылатын болса, олардың күшіне ену күнінен бастап қолдануға ниет білдіріп отыр.

17 ХҚЕС (IFRS) «Сақтандыру шарттары»

2017 жылғы мамырда ХҚЕС жөніндегі Кеңес ақпаратты ашып көрсету мен бағалау, ұсыну және ашып көрсету мәселелерін қарастыратын сақтандыру шарттары үшін қаржылық есептіліктің жаңа ауқымды стандарты 17 ХҚЕС (IFRS) «Сақтандыру шарттары» шығарды. 17 ХҚЕС (IFRS) күшіне енгенде, ол 2005 жылы шығарылған 4 ХҚЕС (IFRS) «Сақтандыру шарттарын» ауыстырады. 17 ХҚЕС (IFRS) оларды шығаратын ұйымның түріне қарамастан сақтандыру шарттардың барлық түрлеріне (яғни өмірді сақтандыру және өмірді сақтандырудан ерекшеленетін сақтандыру, тікелей сақтандыру және қайта сақтандыру), сондай-ақ дискрециялық қатысу талаптарымен белгілі бір кепілдіктер мен қаржы құралдарына қолданылады. Қолданылу аясынан бірнеше ерекшелік бар. 17 ХҚЕС (IFRS) негізгі мақсаты сақтандыру шарттарын есепке алу моделін ұсыну болып табылады, әрі ол сақтандырушылар үшін барынша тиімді әрі бірізді болып табылады. Алдыңғы жергілікті есепке алу саясаттарына негізделетін 4 ХҚЕС (IFRS) талаптарымен салыстырғанда, 17 ХҚЕС (IFRS) сақтандыру шарттарын есепке алудың жан-жақты моделін ұсынып, есепке алудың барлық ақылға қонымды аспектілерін қамтиды. 17 ХҚЕС-тің (IFRS) негізінде келесімен толықтырылған ортақ модель жатыр:

- Тікелей қатысу талаптарымен сақтандыру шарттары үшін белгілі бір түрлендірулер (ауыспалы сыйақы әдісі).
- Жеңілдетілген тәсіл (сыйлықақыны бөлу негізіндегі тәсіл) негізінен қысқа мерзімді шарттарға арналған.

17 ХҚЕС (IFRS) 2023 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді, бұл ретте салыстырмалы ақпаратты ұсыну қажет. Ұйым 17 ХҚЕС-тің (IFRS) алғаш рет қолданылу күніне немесе соған дейін 9 ХҚЕС (IFRS) пен 15 ХҚЕС (IFRS) қолданады деген талаппен мерзімінен бұрын қолдануға жол беріледі. Бұл стандарт Топқа қатысты қолданылмайды.

1 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер – «Міндеттемелерді қысқа мерзімді немесе ұзақ мерзімді ретінде жіктеу»

2020 жылғы қаңтарда ХҚЕС жөніндегі Кеңес 1 ХҚЕС-тің (IAS) 69-76 тармақтарына түзетулерді шығарды, оларда міндеттемелерді қысқа мерзімді немесе ұзақ мерзімді етіп жіктеуге қатысты талаптар түсіндіріледі. Түзетулерде мыналар түсіндіріледі:

- міндеттемелерді реттеу мерзімін кейінге қалдыру құқығы деп нені түсінуге болады;
- міндеттемелерді реттеу мерзімін кейінге қалдыру құқығы есепті кезеңнің соңына болуы тиіс;
- міндеттемелердің жіктелуіне ұйымның міндеттемелерді реттеу мерзімін кейінге қалдыру құқығын орындау ықтималдылығы да ықпалын тигізбейді;
- міндеттеменің талаптары оның жіктелуіне ықпалын тигізбейді, тек егер айырбасталатын міндеттемеге ендірілген туынды құрал өз бетімен үлестік құрал болып табылмаса ғана.

Бұл түзетулер 2023 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді және ретроспективті түрде қолданылады. Қазіргі уақытта Топ бұл түзетулердің міндеттемелердің ағымдағы жіктелуіне ықтимал ықпалын және қолданыстағы қарыз шарттары бойынша талаптарды қайта қарау қажеттілігін саралайды.

3 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетулер – «Концептуалдық негіздерге сілтемелер»

2020 жылғы мамырда ХҚЕС жөніндегі Кеңес «Бизнестерді біріктіру» 3 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетуді шығарды – «Концептуалдық негіздерге сілтемелер». Бұл түзетулердің мақсаты – 1989 жылы шығарылған «Қаржылық есептілікті дайындау және ұсыну тұжырымдамасына» арналған сілтемелерді, стандарттың талаптарына айтарлықтай өзгертулерді енгізбестен, 2018 жылғы наурызда шығарылған «Қаржы есептерін ұсынуудың концептуалдық негіздеріне» арналған сілтемелерге ауыстыру.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)

Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар (жалғасы)

3 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетулер – «Концептуалдық негіздерге сілтемелер» (жалғасы)

Сондай-ақ Кеңес 37 ХҚЕС-тің (IAS) қолданылу аясына жататын міндеттемелер мен шартты міндеттемелер үшін «2 күннің» әлеуетті табысының немесе шығындарының пайда болуын болдырмас үшін 3 ХҚЕС-те (IFRS) мойындау қағидатынан ерекшелікті немесе егер олар жеке операциялардың шеңберінде туындаған болса, «Міндетті төлемдер» 21 (IFRIC) КРМФО Түсіндірмелерін қосты.

Сол уақытта Кеңес шартты активтерге қатысты 3 ХҚЕС-тің (IFRS) қолданыстағы талаптарын түсіндіріп беруді шешті, әрі оларға «Қаржылық есептілікті дайындау және ұсыну тұжырымдамасына» арналған сілтемелерді ауыстыру ықпалын тигізбейді.

Бұл түзетулер 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді және перспективті түрде қолданылады.

16 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер – «Негізгі құралдар: мақсатына лайық пайдаланғанға дейінгі түсімдер»

2020 жылғы мамырда ХҚЕС жөніндегі Кеңес «Негізгі құралдар: мақсатына лайық пайдаланғанға дейінгі түсімдер» құжатын шығарды, ол ұйымдарға негізгі құралдар объектісінің бастапқы құнынан бұл объектіні орналасқан жеріне дейін жеткізу процесінде жасалған бұйымдарды сатудан және оны басшылықтың ниетіне сәйкес пайдалану үшін талап етілетін күйге келтіруден түсетін қандай да бір түсімдерді есептен шығаруға тыйым салады. Осының орнына ұйым мұндай бұйымдарды сатудан түсетін түсімдерді, сондай-ақ бұл бұйымдарды шығару құнын пайданың немесе зиянның құрамында мойындайды.

Бұл түзетулер 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді және ұйым бұл түзетулерді алғаш рет қолданатын кезеңде ең бірінші болып ұсынылған қаржылық есептіліктің басталу күніне (немесе содан кейін) пайдалану үшін қолжетімді болған негізгі құралдардың объектілеріне қатысты ретроспективті түрде қолданылуы тиіс.

Бұл түзетулер Топқа айтарлықтай ықпалын тигізбейді деп күтілуде.

37 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулер – «Ауыртпалық түсіретін шарттар – шартты орындау шығындары»

2020 жылғы мамырда ХҚЕС жөніндегі Кеңес 37 ХҚЕС-ке (IAS) түзетулерді шығарды, оларда ұйым қандай шығындарды шарттың ауыртпалық түсіретіндігін немесе залал келтіретіндігін бағалау кезінде ескеруі тиіс екендігі түсіндіріледі.

Түзетулер «шартпен тікелей байланысты шығындарға» негізделген тәсілді қолдануды көздейді. Тауарларды беруге немесе қызметтерді көрсетуге арналған шартпен тікелей байланысты шығындарға бұл шартты орындауға арналған қосымша шығындар, сол сияқты шартты орындаумен тікелей байланысты бөлінген шығындар жатады. Шартпен тікелей байланысты емес жалпы және әкімшілік шығындар оларды шарт бойынша контрагент ашық түрде өтеуге тиіс болған жағдайлардан басқа, алынып тасталады.

Бұл түзетулер 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді. Топ бұл түзетулерді солар бойынша бұл түзетулерді алғаш рет қолданатын жылдық есепті кезеңнің басына өз міндеттерін орындамаған шарттарға қолданады.

«Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын алғаш рет қолдану» 1 ХҚЕС-ке (IFRS) түзету – Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын алғаш рет қолданатын еншілес ұйым

2018-2020 жылдардағы кезең үшін ХҚЕС-ті жыл сайынғы жетілдіру процесінің шеңберінде ХҚЕС жөніндегі кеңес «Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын алғаш рет қолдану» 1 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетуді шығарды. Бұл түзетуге сай 1 ХҚЕС-тің (IFRS) D16(a) тармағын қолдануды шешкен еншілес ұйым бас ұйымның ХҚЕС-ке өту күніне сүйене отырып, бас ұйымның қаржылық есептілігінде көрсетілген сомаларды пайдалана отырып жинақталған бағамдық айырмаларды бағалауға құқылы. Бұл түзету 1 ХҚЕС-тің (IFRS) D16(a) тармағын қолдануды шешкен қауымдасқан ұйымдар мен бірлескен кәсіпорындарға қолданылады.

Бұл түзету 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді. Мерзімінен бұрын қолдануға жол беріледі.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**2. ТОПТЫҢ ЕСЕП САЯСАТЫН ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ОНЫ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗІ (жалғасы)****Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар (жалғасы)**

«Қаржы құралдары» 9 ХҚЕС-ке (IFRS) түзету – қаржылық міндеттемелердің мойындалуы тоқтаған жағдайда «10% тестісін» жүргізу кезіндегі комиссиялық сыйақы

2018-2020 жылдардағы кезең үшін ХҚЕС-ті жыл сайынғы жетілдіру процесінің шеңберінде ХҚЕС жөніндегі кеңес 9 ХҚЕС-ке (IFRS) түзетуді шығарды. Түзетуде ұйым жаңа немесе түрлендірілген қаржылық міндеттеменің талаптары бастапқы қаржылық міндеттеменің талаптарынан айтарлықтай ерекшеленетіндігін бағалау кезінде ескеретін комиссиялық сыйақы сомалары түсіндіріледі. Мұндай сомаларға тек, кредитор немесе қарыз алушы басқа тараптың атынан төлеген немесе алған комиссиялық сыйақыны қоса алғанда, белгілі бір кредитор мен қарыз алушының арасында төленген немесе алынған комиссиялық сыйақылар ғана жатады. Ұйым бұл түзетуді ұйым бұл түзетуді алғаш рет қолданатын жылдық есепті кезеңнің басталу күніне (немесе содан кейін) түрлендірілген немесе ауыстырылған қаржылық міндеттемелерге қатысты қолдануы тиіс.

Бұл түзету 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді. Мерзімінен бұрын қолдануға жол беріледі. Топ бұл түзетуді ол бұл түзетуді алғаш рет қолданатын жылдық есепті кезеңнің басталу күніне (немесе содан кейін) түрлендірілген немесе ауыстырылған қаржылық міндеттемелерге қатысты қолданады.

Бұл түзету Топқа айтарлықтай әсерін тигізбейді деп күтілуде.

«Ауыл шаруашылығы» 41 ХҚЕС-ке (IAS) түзету – әділ құнды бағалау кезіндегі салық салу

2018-2020 жылдардағы кезең үшін ХҚЕС-ті жыл сайынғы жетілдіру процесінің шеңберінде ХҚЕС жөніндегі кеңес «Ауыл шаруашылығы» 41 ХҚЕС-ке (IAS) түзетуді шығарды. Бұл түзету ұйымдардың есепке 41 ХҚЕС-тің (IAS) қолданылу аясына жататын активтердің әділ құнын бағалау кезіндегі салық салумен байланысты ақша ағындарын есепке алмайтындығы туралы 41 ХҚЕС-тің (IAS) 22-тармағындағы талапты алып тастайды.

Ұйым бұл түзетуді 2022 жылғы 1 қаңтардан немесе осы күннен кейін басталатын алғашқы жылдық есепті кезеңнің басталу күніне (немесе содан кейін) әділ құнды бағалауға қатысты перспективті түрде қолдануы тиіс. Мерзімінен бұрын қолдануға жол беріледі.

Бұл түзету Топқа айтарлықтай әсерін тигізбейді деп күтілуде.

Салыстырмалы ақпаратты қайта жіктеу

2019 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жылғы 12.604.112 мың теңге мөлшерінде құнсызданудан болған залал 2020 жылы қабылданған ақпаратты ұсыну форматына сәйкес жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте операциялық пайданың құрамында қайта жіктелді.

2019 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топтың жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есебі

Мың теңгемен	Көрсетілгендей	Қайта жіктеу	Түзетілгендей
Құнсыздану залалы	–	(12.604.112)	(12.604.112)
Операциялық пайда	20.207.100	(12.604.112)	7.602.988
Құнсыздану залалы	(12.604.112)	12.604.112	–
Салық салынғанға дейінгі пайда	5.709.176	–	5.709.176

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ**Шетел валюталарын қайта есептеу**

Шоғырландырылған қаржылық есептілік теңгемен көрсетілген, әрі ол функционалдық валюта және Топтың есептілігін білдіру валютасы болып табылады.

Шетел валюталарындағы операциялар бастапқыда операцияның жасалу күніне қолданылатын бағам бойынша функционалдық валютада ескеріледі. Шетел валютасында деноминацияланған ақшалай активтер мен міндеттемелер есепті күнге қолданылатын функционалды валютаның бағамы бойынша қайта есептеледі.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Шетел валюталарын қайта есептеу (жалғасы)

Негізгі мәмілені жасау күнінен кейінгі күнге шетел валютасында деноминацияланған активтер мен міндеттемелер бойынша туындайтын бағамдық айырмадан болған кез келген пайда мен залалдар жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте танылады.

Шетел валютасында тарихи құнына сүйене отырып бағаланатын ақшалай емес баптар бастапқы операциялар күніне айырбастау бағамдарын пайдалана отырып қайта есептеледі. Әділ құн бойынша шетелдік валютада бағаланатын ақшалай емес баптар әділ құнды айқындау күніне қолданылатын бағамдар бойынша қайта есептеледі.

Қазақстан қор биржасында (бұдан әрі ҚҚБ) белгіленген орташа есептелген валюта айырбастау бағамы Қазақстан Республикасында ресми валюта айырбастау бағамы ретінде қолданылады.

Бұл шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау кезінде теңгеге қатысты негізгі әлемдік валюталардың келесі айырбас бағамдары пайдаланылды:

Күнге айырбас бағамы	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
АҚШ доллары	420,91	382,59
Еуро	516,79	429,00
Ағылшын фунт стерлингі	574,88	503,41

Негізгі құралдар

Негізгі құралдар жинақталған тозуды және құнсыздануды шегере отырып, бастапқы құны бойынша көрсетіледі.

Негізгі құралдардың бастапқы құнына сатып алу құны немесе құрылыс құны, активті жұмыс істейтіндей күйге келтірумен байланысты кез келген тікелей шығындар және кез келген міндеттемені, егер ондай болса, пайдаланудан шығару бойынша бастапқы бағалау кіреді. Мұндай құнға құрал-жабдықтардың бөлшектерін ауыстыру құны және егер оларды капиталдандыру критерийлері орындалса, ұзақ мерзімді құрылыс жобалары болған жағдайда қарыздар бойынша шығындар кіреді. Белгілі бір уақыт аралығында негізгі құралдардың едәуір құрамдастарын ауыстыру қажет болғанда, Топ осы сияқты құрамдастарды оларға сәйкес болатын дербес пайдалы қызмет ету мерзімдерімен жеке активтер ретінде мойындайды және оларды тиісінше амортизациялайды. Сол сияқты, негізгі техникалық шолып тексеруді жүргізген кезде сонымен байланысты шығындар, егер мойындаудың барлық критерийлері орындалса, құрал-жабдықты ауыстыру ретінде негізгі құралдардың баланстық құнында мойындалады. Жөндеуге және техникалық қызмет көрсетуге жұмсалатын барлық басқа шығындар олар болған сәтте жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте мойындалады. Сатып алу құны немесе құрылыс құны төленген жалпы соманы және активті сатып алу үшін берілген кез келген өзге құралдардың әділ құнын білдіреді.

Негізгі құралдардың тозуы төменде көрсетілгендей тиісті активтің пайдалы қызмет етуінің есепті мерзімінің ішінде тікжелілік әдістің негізінде есептеледі:

	Пайдалы қызмет ету мерзімі (жылдарда)
Ғимараттар	8-50
Машиналар мен құрал-жабдықтар	3-30
Көлік құралдары	3-30
Басқасы	3-20

Пайдалы қызмет етудің күтілетін мерзімдері, қалдық құны және негізгі құралдардың тозуын есептеу әдістері жыл сайын қайта қаралып отырады және қажет болған жағдайда, тиісті өзгерістер перспективті негізде ескеріледі.

Негізгі құралдардың баланстық құны оқиғалар немесе жағдайлар баланстық құн өтеле алмайтындығына көрсететін әр жағдайда құнсыздану мәніне қайта қаралады.

Жөндеу және қалпына келтіру шығындары олардың пайда болу шамасына қарай шығыстарға жатқызылады және негізгі құралдардың функцияларына байланысты, егер тек капиталдандыруға жатпаса ғана, көрсетілген қызметтердің өзіндік құнының немесе жалпы әрі әкімшілік шығыстардың құрамына қосылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Минералдық шикізат кен орнын қалпына келтіру резерві

Кен орнын қалпына келтіруге арналған резерв олардың пайдалы қызмет ету мерзімінің соңында өндірістік активтерді келешекте жоюға және қалпына келтіруге қатысты танылады.

Айназар кен орны бойынша жер қойнауын пайдалануға арналған келісімшартқа сәйкес Топ, келісімшарттық аумақта ғимараттар мен құрал-жабдықтарды әкетуді немесе жоюды қоса алғанда, өз қызметінің салдарын жоюға міндетті. Минералдық шикізат кен орнын қалпына келтіруге арналған резерв ағымдағы заңгерлік және конструктивтік талаптарға, технологиялардың деңгейі мен бағаларға сүйене отырып бағаланады.

Қалпына келтіруге арналған нақты шығындар заңнаманың, технологиялардың, бағалар мен басқа да шарттардың талаптарында және түсіндірмелерінде болған өзгерістердің салдарынан олардың бағалануынан ерекшеленуі мүмкін болғандықтан және бұл шығындар бірнеше жылдан кейін ғана болатындықтан, резервтің баланстық құны мұндай өзгерістерді есепке алу үшін тұрақты тексеріліп, түзетіліп отырады. 2020 жылдың 31 желтоқсанына минералдық шикізат кен орнын қалпына келтіруге арналған резервтің баланстық құны 50.077 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсанға: 49.279 мың теңге) болды.

Инвестициялық жылжымайтын мүлік

Инвестициялық жылжымайтын мүлік, жинақталған тозу мен құнсыздануды шегере отырып, мәміле бойынша шығындарды қоса алғанда, бастапқы құны бойынша бағаланады. Белгілі бір уақыт аралығында инвестициялық жылжымайтын мүліктің едәуір құрамдастарын ауыстыру қажет болғанда, Топ осы сияқты құрамдастарды оларға сәйкес болатын дербес пайдалы қызмет ету мерзімдерімен жеке активтер ретінде мойындайды және оларды тиісінше амортизациялайды. Жөндеуге және техникалық қызмет көрсетуге жұмсалатын барлық басқа шығындар олар болған сәтте жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте мойындалады.

Инвестициялық жылжымайтын мүліктің тозуы үйлер мен ғимараттар үшін 8 жылдан 50 жылға дейін пайдалы қызмет етудің есепті мерзімінің ішінде тікжелілік әдістің негізінде есептеледі.

Инвестициялық жылжымайтын мүліктің танылуы ол шыққан кезде не болмаса егер ол пайдаланудан шығарылса және оның шығуынан келешекте экономикалық пайда күтілмесе, тоқтатылады. Шығудан туындайтын таза түсімдер мен активтің баланстық құны арасындағы айырма оны мойындау тоқтатылған кезең ішіндегі жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте мойындалады.

Инвестициялық жылжымайтын мүлік санатына не болмаса одан аудару жылжымайтын мүлікті пайдалану сипатында өзгерістер болғанда ғана жүзеге асырылады. Инвестициялық жылжымайтын мүліктен иесі алып отыратын жылжымайтын мүлік объектісіне аудару кезінде кейінгі есепке алу мақсаттары үшін шартты бастапқы құны пайдалану мақсаттарын өзгерту сәтіне қалдық құнын білдіреді. Мүлік иесі алып отырған жылжымайтын мүлік объектісі инвестициялық жылжымайтын мүлік объектісіне айналған жағдайда, Топ мұндай жылжымайтын мүлікті пайдалану мақсаттарын өзгерту сәтіне дейін негізгі құралдарды есепке алу саясатына сәйкес ескереді.

Материалдық емес активтер

Материалдық емес активтер жинақталған амортизацияны және құнсызданудан жинақталған шығынды шегере отырып, бастапқы құны бойынша көрсетілген. Материалдық емес активтер 2-15 жылдың ішінде тікжелілік әдістің негізінде амортизацияланады және материалдық емес активтің ықтимал құнсыздану белгілері болған жағдайда, құнсыздану мәніне сарапталады. Шектелген пайдалы қызмет ету мерзімі бар материалдық емес активтер амортизациясының мерзімі мен тәртібі кем дегенде әрбір есепті жылдың соңында сараланады.

Пайдалы қызмет етудің күтілетін мерзімінің немесе нақты активті пайдаланудың күтілетін сипатының өзгеруі және одан келешек экономикалық пайданы алу амортизация мерзімін немесе тәртібін өзгерту арқылы (жағдайға қарай) ескеріледі және есеп саясатының өзгерістері ретінде қарастырылады. Пайдалы қызмет ету мерзімі шектелген материалдық емес активтер бойынша амортизациялық аударымдар материалдық емес активтің мақсатына сай шығыстар құрамында жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте көрсетіледі.

Қорлар

Қорлар қос көлемнің ең азы бойынша бағаланады: өзіндік құны бойынша немесе сатудың таза ықтимал бағасы бойынша. Қорлардың өзіндік құны ФИФО әдісі бойынша айқындалады (бірінші түсім – алғашқы жіберу).

Сатудың таза ықтимал бағасы өндірісті аяқтауға арналған есепті шығындарды және сатуға арналған есепті шығындарды шегере отырып, әдеттегі қызметтің барысында сатудың есепті бағасы ретінде анықталады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Сатуға арналған айналымнан тыс активтер

Топ айналымнан тыс активтер мен шығарылатын топтарды, егер олардың баланстық құны жалғасқан пайдалану нәтижесінде емес, негізінен сату бойынша мәміле арқылы өтелуге жатса, сатуға арналған деп жіктейді. Сатуға арналған деп жіктелген айналымнан тыс активтер мен шығарылатын топтар сатуға арналған шығындар шегеріліп, екі мәннің – теңгерімдік құн мен әділ құнның ең азы бойынша бағаланады. Сатуға арналған шығындар активтің (немесе шығарылатын топтың) есептен шығарылуына тікелей жататын қосымша шығындар болып табылады және қаржыландыру шығындары мен пайда салығы бойынша шығыс кірмейді.

Объектіні сатуға арналған деп жіктеудің критерийлері, егер сату ықтималдылығы жоғары, ал актив немесе шығарылатын топ өзінің ағымдағы жағдайында жедел сатылуы мүмкін болса, сақталған болып саналады. Сатуды жүзеге асыруға қажетті әрекеттер сату бойынша әрекеттердегі едәуір өзгерістердің шағын ықтималдылығына, сондай-ақ сатудың күшін жоюға көрсетуі тиіс. Басшылық активті сату жөніндегі жоспарды іске асыру міндетін өз мойнына алуы тиіс және сатылым жіктелген күннен бастап бір жылдың ішінде аяқталады деген үміт болуы тиіс.

Сатуға арналған ретінде жіктелгеннен кейін негізгі құралдар мен материалдық емес активтер амортизациялауға жатпайды.

Сатуға арналған деп жіктелген активтер мен міндеттемелер қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте айналым/қысқа мерзімді баптар ретінде бөлек ұсынылады.

Шығатын топ тоқтатылған қызмет ретінде жіктеу критерийлерін қанағаттандырады, егер ол шыққан не болмаса сатуға арналған деп жіктелген құзырлы ұйым болып табылса және:

- қызметтің бөлек елеулі бағытын немесе операцияны жүргізудің географиялық өңірін білдіреді;
- қызметтің бөлек елеулі бағытын немесе операцияны жүргізудің географиялық өңірін шығарудың бірыңғай үйлестірілген жоспарының бір бөлігі болып табылады; не болмаса
- кейіннен қайта сату мақсатында ғана сатып алынған еншілес ұйым болып табылады.

Дивидендтер

Топ бөлінуі бекітілгенде және бұдан былай Топтың қарауында қалмағанда, дивидендтердің төленуіне қатысты міндеттемені мойындайды. Бөлуді акционерлер бекітеді. Тиісті сома тікелей меншікті капитал құрамында танылады. Өзінің меншік иелерінің пайдасына дивидендтер ретінде ақша қаражатынан өзге болатын активтерді (ақшалай емес активтер) бөлу кезінде ақшалай емес активтерді өзінің меншік иелерінің пайдасына дивиденд ретінде бөлу міндеттемесі бөлінетін активтердің әділ құны бойынша бағаланады.

Жалдау

Шарттың жасалу сәтіне Топ жалдау келісімі жалдау болып табылатындығын не болмаса белгілерін қамтитындығын бағалайды. Өзгеше айтқанда, Топ шарт сәйкестендірілген активті белгілі бір уақыт кезеңінің ішінде өтемақының орнына пайдаланылуын бақылау құқығын беретіндігін айқындайды.

Топ жалға алушы ретінде

Топ, қысқа мерзімді жалдауды және төмен құны бар активтерді жалдауды қоспағанда, барлық жалдау шарттарын мойындауға және бағалауға бірыңғай тәсілді қолданады. Топ жалдау төлемдерінің жасалуына қатысты жалдау міндеттемелерін және пайдалану құқығы нысанындағы активтерді мойындайды, олар базалық активтерді пайдалану құқығын білдіреді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Жалдау (жалғасы)

Топ жалға алушы ретінде (жалғасы)

Пайдалану құқығы нысанындағы активтер

Топ жалдаудың басталу күніне (яғни базалық актив пайдалану үшін қолжетімді болатын күнге) пайдалану құқығы нысанындағы активтерді мойындайды. Пайдалану құқығы нысанындағы активтер, жалдау бойынша міндеттемелерді қайта бағалауға түзете отырып жинақталған амортизация мен құнсызданудан жинақталған залалды шегере отырып, бастапқы құны бойынша бағаланады. Пайдалану құқығы нысанындағы активтердің бастапқы құнына жалдау бойынша мойындалған міндеттемелердің көлемі, болған бастапқы тікелей шығындар және жалдаудың басталу күніне немесе жалдау бойынша алынған ынталандырушы төлемдерді шегере отырып жасалған жалдау төлемдері жатады. Пайдалану құқығы нысанындағы активтер келесі кезеңдердің барынша қысқасы бойына тікжелілік әдіспен амортизацияланады: жалдау мерзімі немесе активтердің пайдалы қызмет етуінің болжамды мерзімі. Пайдалану құқығы нысанындағы активтер негізгі құралдардың құрамында танылады және қаржылық жағдай туралы есепте бөлек көрсетілмейді.

Жалдау бойынша міндеттемелер

Жалдаудың басталу күніне Топ жалдау мерзімінің ішінде жүзеге асырылатын жалдау төлемдерінің келтірілген құны бойынша бағаланатын жалдау міндеттемелерін мойындайды. Жалдау төлемдеріне алынуға жататын жалдау бойынша кез келген ынталандыратын төлемдерді, индекске немесе мөлшерлемеге тәуелді болатын құбылмалы жалдау төлемдерін және тарату құнының кепілдіктері бойынша төленетін сомаларды шегере отырып белгіленген төлемдер (оның ішінде іс мәні бойынша белгіленген төлемдер) жатады. Жалдау төлемдеріне, егер Топтың бұл опционды орындайтындығына жеткілікті сенімділік болса, сатып алу опционын орындау бағасы және егер жалдау мерзімі Топтың жалдауды тоқтату опционын әлеуетті орындауын көрсететін болса, жалдауды тоқтату үшін айыппұлдарды төлеу жатады.

Индекске немесе мөлшерлемеге тәуелді болмайтын құбылмалы жалдау төлемдері мұндай төлемдердің жүзеге асырылуына әкеп соқтыратын оқиға немесе талап орын алатын кезеңде шығыстар ретінде (олар қорларды өндіру үшін болған жағдайлардан басқа) танылады.

Жалдау төлемдерінің келтірілген құнын есептеу үшін Топ жалдаудың басталу күніне қосымша қарыз қаражатын тарту мөлшерлемесін пайдаланады, өйткені жалдау шартында көзделген пайыздық мөлшерлеме оңай айқындала алмайды. Жалдаудың басталу күнінен кейін жалдау бойынша міндеттемелер көлемі пайыздардың есептелуін көрсету үшін ұлғайтылады және жүзеге асырылған жалдау төлемдерін көрсету үшін азайтылады. Сонымен қатар, Топ түрлендірілген, жалдау мерзімі өзгерген, жалдау төлемдері өзгерген (мысалға, мұндай төлемдерді айқындау үшін пайдаланылатын индекстің немесе мөлшерлеменің өзгеруімен негізделген келешек төлемдердің өзгеруі) немесе базалық активті сатып алуға арналған опционды бағалау өзгерген жағдайда жалдау міндеттемелерінің баланстық құнын қайта бағалайды.

Қысқа мерзімді жалдау және төмен құны бар активтерді жалдау

Топ техника мен құрал-жабдықты қысқа мерзімді жалдауға қатысты мойындаудан босатуды өзінің қысқа мерзімді жалдау шарттарына (яғни жалдаудың басталу күніне жалдау мерзімі 12 айдан аспайтын мерзімді құрайтын және сатып алу опционын қамтымайтын шарттарға) қолданады. Топ сондай-ақ төмен құны бар активтерді жалдауға қатысты мойындаудан босатуды қолданады. Қысқа мерзімді жалдау мен төмен құны бар активтерді жалдау бойынша жалдау төлемдері жалдау мерзімінің бойына желілік әдіспен шығыстар ретінде танылады.

Топ жалға беруші ретінде

Сол бойынша Топтың активті иелік етумен байланысты барлық тәуекелдер және пайда іс жүзінде қалатын жалдау операциялық жалдау ретінде жіктеледі. Туындайтын жалдау кірісі жалдау мерзімінің бойына тікжелілік әдіспен ескеріледі және өзінің операциялық сипатына орай жиынтық кіріс туралы есепте түсімге қосылады. Операциялық жалдау шартын жасау кезінде болатын бастапқы тікелей шығындар жалға берілген активтің баланстық құнына қосылады және жалдау кірісі сияқты дәл сондай негізде жалдау мерзімінің ішінде мойындалады. Шартты жалдау ақысы олар алынған кезеңде түсімнің құрамында мойындалады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Салықтар

Ағымдағы пайда салығы

Ағымдағы және алдыңғы кезеңдер үшін ағымдағы пайда салығы бойынша активтер мен міндеттемелер өтелуге немесе салық органдары төлеуге жататын сома бойынша бағаланады. Сомаларды есептеу үшін пайдаланылатын салық салу мөлшерлемесі мен салық заңнамасы, бұл есепті күнге қолданысқа енгізілген немесе нақты заңдастырылған салық мөлшерлемесі және салық заңнамасы.

Тікелей капиталда мойындалған баптарға қатысты ағымдағы табыс салығы жиынтық кіріс туралы есепте емес, капиталдың құрамында мойындалады. Басшылық соған қатысты тиісті салық заңнамасы әртүрлі түсіндірілуі мүмкін салық декларацияларында көрсетілген позицияларды мерзімді етіп бағалайды және қажетіне қарай бағалау міндеттемелерін құрады.

Кейінге қалдырылған салық

Кейінге қалдырылған салық активтер мен міндеттемелердің салық базасы мен олардың баланстық құны арасындағы есепті күнге қаржылық есептілік мақсаттары үшін уақытша айырмаларды айқындау арқылы міндеттемелер әдісі бойынша есептеледі.

Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері мына жағдайлардан басқа, барлық салық салынатын уақыт айырмалары бойынша мойындалады:

- кейінге қалдырылған салық міндеттемесі бизнестерді біріктіру болып табылмайтын операцияның барысында гудвилді, активті немесе міндеттемені бастапқыда мойындау нәтижесінде туындайды және операцияны жасау сәтіне бухгалтерлік табысқа да, сол сияқты салық салынатын табысқа немесе шығынға ықпал етпейді;
- еншілес ұйымдарға, қауымдасқан ұйымдарға инвестициялармен, сондай-ақ бірлескен қызметке қатысу үлестерімен байланысты салық салынатын уақытша айырмаларға қатысты егер уақыт айырмасын қалпына келтіру мерзімін бақылау мүмкін болса уақытша айырмасы жақын болашақта қалпына келтірілмейді деген айтарлықтай ықтималдылық болса, уақытша айырмалар мойындалмайды.

Кейінге қалдырылған салық активтері, мына жағдайлардан басқа, соған қарсы есептен шығарылатын уақыт айырмалары, келешек кезеңдерге ауыстырылатын пайдаланылмаған салық жеңілдіктері мен пайдаланылмаған салық шығындары есепке алынуы мүмкін салық салынатын пайда болады деген едәуір ықтималдылық болатын шамада барлық есептен шығарылатын уақыт айырмалары, келешек кезеңдерге ауыстырылған пайдаланылмаған салық жеңілдіктерін және пайдаланылмаған салық шығындары бойынша мойындалады:

- есептен шығарылатын уақыт айырмасына қатысты кейінге қалдырылған салық активі бизнестерді біріктірудің салдарынан емес пайда болған және операцияны жасау сәтіне бухгалтерлік табысқа да, сол сияқты салық салынатын табысқа немесе шығынға ықпал етпейтін активті немесе міндеттемені бастапқыда мойындау нәтижесінде туындайды;
- еншілес ұйымдарға, қауымдасқан ұйымдарға инвестициялармен, сондай-ақ бірлескен кәсіпкерлікке қатысу үлестерімен байланысты есептен шығарылатын уақыт айырмаларына қатысты кейінге қалдырылған салық активтері уақыт айырмалары келешекте қалпына келтіріледі және соған қарсы уақыт айырмалары есепке алынуы мүмкін салық салынатын пайда орын алады деген ықтималдылық бар дәрежеде ғана мойындалады.

Кейінге қалдырылған салық активтерінің баланстық құны әрбір есепті күнге қайта қаралып, кейінге қалдырылған салық активтерінің барлығын немесе бір бөлігін пайдалануға мүмкіндік беретін жеткілікті салық салынатын пайданы алу ықтималдылығы шамалы деп бағаланатын дәрежеде азаяды. Мойындалмаған кейінге қалдырылған салық активтері әрбір есепті күнге қайта қаралады және келешек салық салынатын пайда кейінге қалдырылған салық активтерін өтеуге мүмкіндік береді деген ықтималдық туындаған дәрежеде ғана мойындалады. Кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелер есепті күнге қолданылатын немесе іс жүзінде қабылданған салық мөлшерлемелеріне (және салық заңнамасына) сүйене отырып активті өткізу немесе міндеттемені өтеу кезеңінде қолданылады деп күтілетін салық мөлшерлемелері бойынша бағаланады. Пайда немесе зиян құрамында мойындалған баптарға қатысты кейінге қалдырылған салық пайда немесе зиян құрамында мойындалмайды. Мерзімі ұзартылған салықтар баптары олардың негізіндегі операцияларға сәйкес не болмаса БЖК құрамында немесе тікелей меншікті капиталда мойындалады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Салықтар (жалғасы)

Кейінге қалдырылған салық (жалғасы)

Бизнесерді біріктіру шеңберінде болған, бірақ осы күнге бөлек мойындауға арналған критерийлерді қанағаттандырмайтын салықтық пайда кейіннен, фактілер мен жағдайлардың өзгеруі туралы жаңа ақпарат пайда болған жағдайда танылады. Түзету гудвилдің азаюы ретінде көрсетіледі (егер оның көлемі гудвилдің мөлшерінен аспаса), егер ол бағалау кезеңінің ішінде жүзеге асырылса, өзге жағдайларда ол пайданың немесе зиянның құрамында танылады.

Топ кейінге қалдырылған салық активтерін және кейінге қалдырылған салық міндеттемелерін, егер оның ағымдағы салық активтерін ағымдағы салық міндеттемелеріне қарсы есепке алуға арналған заңмен қорғалған құқығы болған және кейінге қалдырылған салық активтері мен кейінге қалдырылған салық міндеттемелері бір салық органы белгілі бір ұйымнан өндіріп алатын пайда салығына жатқан жағдайда, соның операцияларына салық салынса не болмаса түрлі ұйымдардан, операцияларына салық салынса, әрі олар ағымдағы салық міндеттемелері мен активтері бойынша нетто-негізде есеп айырысуларды жасағысы келсе не болмаса жүзеге асырса, не болмаса бұл активтерді өткізгісі және бұл міндеттемелерді кейінге қалдырылған міндеттемелердің немесе активтердің едәуір сомасының өтелуі немесе орны толтырылуы күтілетін әрбір келешек кезеңдерде бір мезгілде өтелген жағдайда, өзара есепке алады.

Қосылған құн салығы (ҚҚС)

Сатуға қатысты ҚҚС салық органдарына сатып алушыларға тауарлар жеткізілген немесе қызметтер көрсетілген кезде төленуге тиіс. Төленген ҚҚС әдетте ҚҚС бойынша шот-фактура алынғаннан кейін алынған ҚҚС есебінен өтеледі. Салық органдары нетто негізде сату мен сатып алу бойынша ҚҚС есепке алуға мүмкіндік береді. Сатуға және сатып алуға жататын ҚҚС қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте нетто негізінде мойындалады.

Қаржылық емес активтердің құнсыздануы

Топ әрбір есепті күнге активтің ықтимал құнсыздану белгілерінің бар-жоғын айқындайды. Мұндай белгілер болғанда немесе егер активті құнсыздануға жыл сайынғы тестілеуді орындау қажет болса, Топ активтің өтелетін құнын бағалайды. Активтің немесе ақша ағындарын жасайтын бірліктің өтелетін құны – бұл келесі көлемдердің ең үлкені: есептен шығару шығындарын шегере отырып активтің (ақша ағындарын жасайтын бірліктің) әділ құны немесе активті (ақша ағындарын жасайтын бірлікті) пайдалану құндылығы.

Өтелетін сома негізінен актив басқа активтер немесе активтердің топтары тудыратын ағындардан тәуелсіз ақша ағындарын тудырмайтын жағдайларды қоспағанда, жекелеген актив үшін анықталады. Егер активтің немесе ақша қаражатын тудыратын бірліктің баланстық құны оның өтелетін сомадан артып кетсе, актив құнсызданған деп саналады және өтелетін құнына дейін есептен шығарылады.

Пайдаланудан болатын құндылықты бағалау кезінде болашақтағы ақша ағындары келтірілген құнға дейін дисконттау мөлшерлемесі бойынша активке тән ақша мен тәуекелдердің уақытша құнын ағымдағы нарықтық бағасын көрсететін салық салғанға дейін дисконтталады. Есептен шығаруға арналған шығындарды шегергенде әділ құнын анықтау кезінде жуық арадағы нарықтық операциялар ескеріледі. Олар болмаған кезде бағалаудың тиісті үлгісі қолданылады. Мұндай есептеулер бағалау коэффициенттерімен, акциялар нарығында еркін айналыста болатын баға белгілеулерімен немесе әділ құнның басқа да қолжетімді көрсеткіштерімен расталады.

Топ жекелеген активтер жататын әрбір ақша қаражатын тудыратын бірлік үшін бөлек әзірленетін өзекті жоспарларға және болжамды есептеулерге сүйене отырып құнсыздану сомасын айқындайды. Осы жоспарлар мен болжамды есептеулер әдетте бес жылды құрайды. Ұзақ мерзімді өсім үрдістері бесінші жылдан кейін болжанатын келешек ақша ағындарына қатысты есептеліп, қолданылады.

Жалғасып отырған қызмет бойынша құнсызданудан болған зияндар қайта бағалау БЖК құрамында танылған бұрынғы қайта бағаланған жылжымайтын мүлік объектілерін қоспағанда, жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте танылады. Мұндай жылжымайтын мүлік объектілері болған жағдайда құнсыздану зияны БЖК-де бұрын жасалған қайта бағалау сомаларының шегінде танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Қаржылық емес активтердің құнсыздануы (жалғасы)

Топ әрбір есепті күнге, гудвилді қоспағанда, активтің бұрын мойындалған құнсыздану шығындарының жоқ немесе қысқарған екендігінің белгілері бар-жоғын айқындайды. Егер ондай белгі бар болып шықса, Топ активтің немесе ақша қаражатын тудыратын бірліктің өтелетін сомасын есептейді. Құнсызданудан болатын бұрын танылған шығындар, егер құнсызданудан болатын шығынды соңғы рет таныған уақыттан бастап активтің өтелетін соманы айқындау үшін пайдаланылған жол берілімде өзгеріс орын алған жағдайда ғана қалпына келтіріледі. Қалпына келтіру активтің баланстық құны оның өтелетін құнынан асып кетпеуімен, сондай-ақ амортизацияны шегеріп тастағанда баланстық құнынан аспауымен шектелген, бұл актив егер алдыңғы жылдары құнсызданудан болған залал деп танылмаған жағдайда, баланстық құны бойынша танылуы мүмкін. Құнның мұндай қалпына келтірілуі, актив қайта бағаланған күн бойынша ескерілетін жағдайларды қоспағанда, жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте мойындалады. Соңғы жағдайда құнның қалпына келтірілуі қайта бағалаудан болған құнның өсімі ретінде ескеріледі.

Қаржы активтері

Бастапқы тану және бағалау

Қаржы активтері алғаш рет танылғанда кейіннен амортизацияланған құны бойынша, БЖК арқылы әділ құны бойынша және пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша бағаланатын ретінде жіктеледі.

Қаржы активтерінің бастапқыда танылған кездегі жіктелуі шартта көзделген қаржы активі мен Топ бұл активтерді басқару үшін қолданатын бизнес-модель бойынша ақша ағындарының сипаттамаларына тәуелді болады. Қаржыландырудың едәуір компонентін қамтымайтын немесе соған қатысты Топ іс жүзіндегі сипаттың жеңілдетілуін қолданған сауда дебиторлық берешекті қоспағанда, Топ қаржы активтерін бастапқыда мәміле бойынша шығындар сомасына пайда немесе зиян арқылы ұлғайтылған әділ құны бойынша бағалайды. Қаржыландырудың едәуір компонентін қамтымайтын немесе соған қатысты Топ іс жүзіндегі сипаттың жеңілдетілуін қолданған сауда дебиторлық берешек 15 ХҚЕС-ке (IFRS) сәйкес айқындалған мәміленің бағасы бойынша айқындалады.

Қаржы активін амортизацияланған құны бойынша немесе БЖК арқылы әділ құны бойынша жіктеу және бағалау үшін осы активтің шарттық талаптары борыштың негізгі сомасының өтелмеген бөлігіне «борыштың негізгі сомасы мен пайыздардың есебінен төлемдер ғана» болып табылатын ақша ағындарын алуды негіздеуі қажет. Мұндай бағалау SPPI-тест болып табылады және әрбір құралдың деңгейінде жасалады.

Топ қаржы активтерін басқару үшін пайдаланатын бизнес-модель ақша ағындарын әкелу мақсатында Топ өзінің қаржы активтерін басқаратын тәсілді сипаттайды. Бизнес-модель ақша ағындарының шартта көзделген ақша ағындарын алудың, қаржы активтерін сатудың немесе екеуінің де салдары болатындығын айқындайды.

Заңнамамен немесе белгілі бір нарықта («стандартты талаптарда» жасалатын сауда-саттық) қабылданған қағидамен белгіленген мерзімде активтерді жеткізуді талап етуші қаржы активтерін сатып алу немесе сату бойынша барлық операциялар ол жасалған күнге, яғни Топ активті сатып алуға немесе сатуға өзіне міндеттеме қабылдаған күнге танылады.

Топтың қаржы активтеріне, ақша қаражаты мен оның баламалары, пайдалануда шектелген ақша қаражаты, қысқа мерзімді банк салымдары, сауда және басқа да дебиторлық берешек жатады.

Кейінгі бағалау

Кейіннен бағалау мақсаттары үшін қаржы активтері төрт санатқа жіктеледі:

- амортизациялық құны бойынша бағаланатын қаржы активтері (борыштық құралдар);
- жинақталған пайда мен зияндарды кейіннен қайта жіктей отырып БЖК арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы активтері (борыштық құралдар);
- мойындау тоқтаған кезде жинақталған пайда мен зияндарды кейіннен қайта жіктеместен БЖК арқылы әділ құны бойынша бағаланатын, ұйымның қарауына қарай жіктелген қаржы активтері (үлестік құралдар);
- пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы активтері.

Әділ құны бойынша бағаланатын қаржы активтерінің санаты Топ үшін барынша орынды болып табылады, тиісінше ол Топтың барлық ағымдағы қаржы активтеріне қолданылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Қаржы активтері (жалғасы)

Кейінгі бағалау (жалғасы)

Амортизацияланған құны бойынша бағаланатын қаржы активтері (борыштық құралдар)

Бұл санат Топ үшін барынша орынды болып табылады. Топ қаржы активтерін амортизацияланған құны бойынша бағалайды, егер келесі талаптардың екеуі де орындалса:

- қаржы активі бизнес-модельдің шеңберінде ұсталады, оның мақсаты қаржы активтерін шартта көзделген ақша ағындарын алу үшін ұстау болып табылады; және
- қаржы активінің шарттық талаптары көрсетілген күндерге борыштың негізгі сомасының өтелмеген бөлігіне борыштың негізгі сомасы мен пайыздардың есебінен төлемдер ғана болып табылатын ақша ағындарын алуды негіздейді.

Амортизацияланған құны бойынша бағаланатын қаржы активтері кейіннен тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін пайдалана отырып бағаланады және оларға құнсыздануға қатысты талаптар қолданылады. Пайда немесе зияндар активтің мойындалуы тоқтаған, ол түрлендірілген немесе құнсызданған жағдайда пайданың немесе зиянның құрамында мойындалады.

Амортизацияланған құны бойынша бағаланатын қаржы активтерінің санатына Топ сауда дебиторлық берешекті жатқызады.

Сауда және басқа да дебиторлық берешек

Сауда және басқа да дебиторлық берешек белсенді нарықта жүрмейтін белгіленген немесе айқындалатын төлемдері бар туынды емес қаржы активтерін білдіреді. Бастапқыда мойындалғаннан кейін осы сияқты қаржы активтері тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін пайдалана отырып айқындалған амортизациялық құны бойынша бағаланады және оларға құнсыздануға қатысты талаптар қолданылады. Амортизацияланған құн сатып алу кезіндегі дисконттарды немесе сыйлықақыларды, сондай-ақ тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажыратылмас бөлігі болып табылатын комиссиялық немесе шығындарды ескере отырып есептеледі. Тиімді пайыздық мөлшерлемені қолдану негізінде амортизация жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте қаржылық кірістің құрамына енгізіледі. Құнсызданумен негізделген шығыстар жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте жалпы және әкімшілік шығыстар құрамында мойындалады.

Тануды тоқтату

Қаржы активі (немесе, қолданылуына қарай – қаржы активінің бір бөлігі немесе дәл сондай қаржы активтері тобының бір бөлігі) қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте танылуы доғарады, егер:

- активтен ақша ағындарын алу құқығының қолданылу мерзімі аяқталса; не болмаса
- Топ активтен ақша ағымын алу құқығын берсе не болмаса үшінші тарапқа түсетін ақша ағымдарын толық көлемде және «транзиттік» келісім бойынша ешбір елеулі кідірусіз төлеу бойынша өз мойнына міндеттеме алса; және не болмаса (а) Топ активтен болатын барлық тәуекелдер мен пайданы берсе, не болмаса (б) Топ активтен болатын барлық тәуекелдер мен пайданы бермей, оларды сақтамаса, бірақ осы активтің бақылауын берсе.

Егер Топ активтен ақша ағындарын алуға өзінің барлық құқықтарын берсе не болмаса транзит келісімін жасаса және бұл ретте активтен болған барлық тәуекелдер мен пайданы бермесе, бірақ оны өзінде сақтамаса, сондай-ақ жаңа активке бақылау бермесе, жаңа актив Топ берілген активте өзінің қатысуын жалғастыратын дәрежеде мойындалады; Бұл жағдайда Топ тиісті міндеттемені де таниды. Берілген актив пен тиісті міндеттеме Топ сақтаған құқық пен міндеттемені көрсететін негізде бағаланады.

Берілген активке кепілдік нысанындағы жалғасқан қатысу активтің бастапқы теңгерімдік құны немесе Топтан талап етілуі мүмкін төлемнің ең жоғары сомасы өлшемдердің ең кішісі бойынша танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Қаржы активтерінің құнсыздануы

Топ пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша бағаланбайтын барлық борыштық құралдарға қатысты күтілетін несиелер залалдарына (КНЗ) бағалау резервін мойындайды. КНЗ шартқа сәйкес тиесілі болатын ақша ағындары мен Топ бастапқы тиімді пайыздық мөлшерлемені немесе оның шамамен алынған мәнін пайдалана отырып дисконтталған алуды күтіп отырған барлық ақша ағындарының арасындағы айырманың негізінде есептеледі. Күтілетін ақша ағындарына ұсталатын қамтамасыз етуді сатудан немесе шарттық талаптардың ажырамас бөлігі болып табылатын несиелер сапасын арттырудың басқа тетіктерінен болатын ақша ағындары жатады.

КНЗ екі кезеңде танылады. Бастапқы танылған сәттен бастап несиелер тәуекелі айтарлықтай ұлғаймаған қаржы құралдары бойынша келесі 12 айдың (12 айлық күтілетін несиелер залалдары) ішінде мүмкін болатын дефолттардың салдарынан туындауы мүмкін несиелер залалдарына қатысты залалдарға бағалау резерві құрылады. Солар бойынша бастапқы танылған сәттен бастап қаржы құралдары үшін несиелік тәуекел айтарлықтай ұлғайған дефолттың орын алу мерзімдеріне қарамастан (бүкіл мерзім үшін күтілетін несиелер залалдары) осы қаржы құралының қалған қолданылу мерзімінің ішінде күтілетін несиелер залалдарына қатысты залалдарға бағалау резерві құрылады.

Сауда және басқа да дебиторлық берешекке және шарт бойынша активтерге қатысты Топ КНЗ-ны есептеу кезінде жеңілдетілген тәсілді қолданады. Тиісінше, Топ несиелер тәуекелінің өзгерістерін қадағаламайды, ал оның орнына әрбір есепті күнге бүкіл мерзім үшін күтілетін несиелер залалдарына тең сомада залалдарға бағалау резервін мойындайды. Топ қарыз алушылар мен жалпы экономикалық талаптарға тән болатын болжамды факторларды ескере отырып түзетілген несиелер залалдарының пайда болуының өткен тәжірибесіне сүйене отырып бағалау резервтерінің матрицасын пайдаланды.

Ақша қаражаты және қысқа мерзімді депозиттер

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есептегі ақша қаражаты мен қысқа мерзімді депозиттерге банктер мен кассадағы ақшалай қаражат және өтеу мерзімі 3 ай немесе одан аз болатын, белгілі бі ақша қаражатының сомаларына оңай айырбасталатын және құнның өзгеруіне елеусіз тәуекелге ұшырайтын қысқа мерзімді өтімділігі жоғары депозиттер жатады.

Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есептің мақсаттары үшін ақша қаражаты мен олардың баламалары жоғарыдағы анықтамаға сай ақша қаражаты мен қысқа мерзімді депозиттерден тұрады, өйткені олар Топтың ақша қаражатын басқару қызметінің ажырамас бөлігі болып есептеледі. Есепті күннен кейін кем дегенде 12 (он екі) айдың ішінде пайдалануда шектелген қалдықтар айналымнан тыс активтердің құрамында бөлек баппен бөлініп көрсетілген.

Қаржылық міндеттемелер

Бастапқы тану және бағалау

9 ХҚЕС (IFRS) қолданылу аясындағы қаржылық міндеттемелер пайда немесе шығын; несиелер мен қарыздар, кредиторлық берешек немесе тиімді хеджирлеу кезінде хеджирлеу құралдары ретінде айқындалған туынды құралдар арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер ретінде жіктеледі. Топ өзінің қаржылық міндеттемелерін оларды бастапқы тану кезінде жіктейді.

Барлы қаржылық міндеттемелер бастапқыда оларға мәміле бойынша тікелей байланысты шығындар шегеріліп (несиелер, қарыздар мен кредиторлық берешек болған жағдайда) әділ құны бойынша танылады.

Топтың қаржылық міндеттемелеріне сауда және басқа да кредиторлық берешек, алынған қарыздар, жалдау бойынша міндеттемелер мен қаржылық кепілдік бойынша міндеттеме жатады.

Одан кейінгі бағалау

Қаржылық міндеттемелерді одан кейінгі бағалау олардың жіктелуіне былайша тәуелді болады:

Пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша қайта бағаланатын қаржылық міндеттемелер

«Пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша қайта бағаланатын қаржылық міндеттемелер» санатына саудаға арналған қаржылық міндеттемелер мен пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша қайта бағаланатын ретінде бастапқыда мойындау кезінде айқындалған қаржылық міндеттемелер кіреді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Қаржылық міндеттемелер (жалғасы)

Одан кейінгі бағалау (жалғасы)

Пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша қайта бағаланатын қаржылық міндеттемелер (жалғасы)

Саудаға арналған міндеттемелер бойынша пайда немесе залалдар жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте мойындалады.

Бастапқы тану кезінде пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша қайта бағаланатын деп айқындалған қаржылық міндеттемелер бастапқы тану күніне осы санатқа және тек 9 ХЖЕС-тің (IFRS) критерийлерін сақтай отырып жатқызылады. Топтың пайда немесе зиян арқылы әділ құны бойынша бағаланатын оның қарауы бойынша жіктелген қаржылық міндеттемелері жоқ.

Несиелер мен қарыздар

Бастапқыда мойындалғаннан кейін пайыздық несиелер мен қарыздар тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін пайдалана отырып амортизацияланған құн бойынша бағаланады. Мұндай қаржылық міндеттемелер бойынша пайда мен зияндар, оларды тануды тоқтатқанда, сондай-ақ тиімді пайыздық мөлшерлемені пайдалану арқылы амортизацияның есептелуіне қарай жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте танылады.

Амортизацияланған құн сатып алу кезіндегі дисконттарды немесе сыйлықақыларды, сондай-ақ тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажыратылмас бөлігі болып табылатын комиссиялық немесе шығындарды ескере отырып есептеледі. Тиімді пайыздық мөлшерлеме амортизациясы жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте қаржылық шығыстар құрамына енгізіледі.

Қаржылық кепілдік шарттары

Топ шығарған қаржы кепілдігі шарттары осы шарт иесі белгілі бір борышкердің борыш құралдары шарттарына сәйкес уақтылы төлеуді жүзеге асыруға қабілетсіздігінің салдарынан шеккен залалдарды өтеу үшін төлем жасауды талап етуші шарттарды білдіреді. Қаржылық кепілдік шарттары бастапқыда кепілдіктің шығуымен тікелей байланысты мәміле бойынша шығындарды ескере отырып әділ құны бойынша міндеттеме ретінде мойындалады. Кейіннен міндеттеме сол үшін Топ кепіл беруші ретінде болатын қарыз алушының ықтимал дефолтынан күтілетін несие залалдарын аса үздік бағалау және жинақталған амортизацияны шегере отырып міндеттемелердің танылған сомасы өлшемдерінің ең көбі бойынша бағаланады.

Тануды тоқтату

Егер міндеттеме өтелсе, жойылса немесе оның қолданылу мерзімі өтіп кетсе, қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есептегі қаржылық міндеттеменің мойындалуы тоқтатылады.

Егер қолданыстағы қаржылық міндеттеме дәл сол кредитордың алдында едәуір ерекшеленетін талаптарда басқа міндеттемеге ауыстырылса немесе егер қолданыстағы міндеттеменің талаптары едәуір өзгертілсе, мұндай ауыстыру немесе өзгеріс бастапқы міндеттеменің мойындалуын тоқтату ретінде және жаңа міндеттемені мойындаудың басталуы ретінде ескеріледі, ал олардың баланстық құндағы айырмасы жиынтық шығын туралы шоғырландырылған есепте мойындалады.

Қаржы құралдарының өзара есепке алынуы

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте тек таза сальдоны ғана көрсете отырып қаржы активтері мен міндеттемелердің өзара есепке алынуы тек мына жағдайларда ғана жүзеге асырылады, егер:

- заңды түрде бекітілген өзара есеп жүргізу құқығы болса; және
- таза сома негізінде өтеу немесе міндеттемелерді реттеумен бір мезгілде активті сату ниеті болса.

Қаржы құралдарының әділ құны

Әрбір есепті күнге белсенді нарықтарда саудалануы жүзеге асырылып отырған қаржы құралдарының әділ құны мәміле бойынша шығасылар шегерілмей нарықтық баға белгілеулерге немесе дилерлердің баға белгілеулеріне сүйене отырып (ұзақ позицияларды сатып алуға арналған баға белгілеу және қысқа позицияларды сатуға арналған баға белгілеу) анықталады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Қаржы құралдарының әділ құны (жалғасы)

Олармен сауда белсенді нарықта жүзеге асырылмайтын қаржы құралдары үшін әділ құн тиісті бағалау әдістемелерін қолдану жолымен анықталады. Мұндай әдістемелерге таяу арада коммерциялық негізде жасалған мәмілелердің бағаларын пайдалану, сол сияқты құралдардың ағымдағы әділ құнын пайдалану; дисконтталған ақша ағындарын талдау не болмаса басқа да бағалау модельдері кіруі мүмкін.

Әділ құны бойынша шоғырландырылған қаржылық есептілікте бағаланатын немесе шоғырландырылған қаржылық есептілікте ашылып көрсетілетін барлық активтер мен міндеттемелер жалпы әділ құнды бағалау үшін елеулі болып табылатын ең төменгі деңгейдегі бастапқы деректердің негізінде әділ құн төменде сипатталған иерархиясының шеңберінде жіктеледі:

- 1-деңгей – бірдей активтерге немесе міндеттемелерге арналған белсенді нарықтардағы баға белгілеулері (түзетілмеген);
- 2-деңгей – әділ құнды бағалау үшін маңызды болатын иерархияның ең төменгі деңгейіне жататын бастапқы деректер нарықта тікелей немесе жанама байқалатын болып табылатын бағалау үлгілері;
- 3-деңгей – иерархияның ең төмен деңгейіне жататын бастапқы деректердің әділ құнын бағалау үшін елеулі болатын бағалау модельдері нарықта қадағаланбайтын болып табылады.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікте қайталанатын негізде қайта бағаланатын активтер мен міндеттемелер болған жағдайда, Топ оларды әрбір есепті кезеңнің соңына жіктеуді қайталап талдай отырып (жалпы әділ құны бойынша бағалау үшін едәуір болып табылатын ең төмен деңгейдегі бастапқы деректердің негізінде) иерархияның деңгейлері арасында аудару қажеттілігін айқындайды.

Резервтер

Егер Топтың өткен оқиға нәтижесінде пайда болған ағымдағы міндеттемесі, осы міндеттемені өтеу үшін қажет болатын экономикалық пайдадан айрылу ықтимал болса және осындай міндеттеме сомасының сенімді бағасын алу мүмкін болса, резервтер танылады. Егер Топ резервтердің кейбір бөлігінің немесе барлығының өтемақысын алуды болжаса, мысалы, сақтандыру шарты бойынша, өтеу жекелеген актив ретінде тек өтемақының алынуы күмән келтірмеген жағдайда ғана мойындалады.

Егер ақшаның уақытша құны ықпалы айтарлықтай болса, резервтер салық салынғанға дейінгі ағымдағы мөлшерлеме бойынша дисконтталады, әрі ол бұл қолданылған кезде нақты міндеттемеге тән тәуекелдерді көрсетеді.

Егер дисконттау қолданылса, резервтің ұлғаюы уақыт өтісімен қаржылық шығыс ретінде мойындалады.

Кірістер мен шығыстарды тану

Сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша түсім

Топ қызметі жүктерді тасымалдау қызметтерін, сервистік флот қызметтерін, сондай-ақ тасымалдауды басқару қызметтерін көрсетумен байланысты. Сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша түсім Топ экономикалық пайданы ала алатындығының және кіріс сомасы төлемнің жасалу уақытына қарамастан шынайы түрде бағалана алатындығының ықтималдылығы болатын дәрежеде танылады. Пайда шартта анықталған төлем ережелері ескеріліп және салықтар немесе баждар шегеріліп, алынған немесе алуға жататын сыйақылардың әділ бағасы бойынша бағаланады. Топ пайда алуды көздейтін өзі жасаған шарттарды өзі принципал ма әлде агент пе дегенді анықтау мақсатында белгілі бір өлшемдерге сәйкес талдайды. Топ ол барлық мұндай шарттар бойынша принципал ретінде болады деген тұжырымға келді.

Топ жүктерді тасымалдау қызметтерін, сервистік флот және тасымалдауды басқару қызметтерін көрсетеді, олар не бөлек көрсетіледі, не болмаса кешенді шартқа қосылады. Топ шарт бойынша көрсетілуі тиіс қызметтердің жалпы көлемінде нақты көрсетілген қызметтердің үлесіне тепе-тең етіп бағаланатын нақты операцияның аяқталу дәрежесіне сүйене отырып бұл қызметтерге қатысты түсімді мойындайды, өйткені сатып алушы Топ ұсынатын пайданы бір мезгілде алып, тұтынады.

Топ мәміле бойынша барлық тараптар қабылдаған және келісіп алған жүктің көлемі мен Топ пен кеме жалдаушылар арасында жасалған шарттарда белгіленген тиянақталған тарифтерге сүйене отырып, шикі мұнайды тасымалдау қызметтерін көрсетуден және тасымалдау бойынша қызметтердің көрсетілу фактісі бойынша тауарлардан түскен түсімді мойындайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКKE ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Кірістер мен шығыстарды тану (жалғасы)

Сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша түсім (жалғасы)

Сатып алушылармен жасалған шарттардағы жалдау элементі

Топ өзінің заңгерлік тұрғысынан жалдау шарты болып табылмайтын бір немесе бірнеше өзара байланысты операциялар кіретін келісімді жасай алады, бірақ активті пайдалану құқығын төлемге немесе төлемдердің бірқатарына айырбас ретінде береді. Топ активті осылайша пайдалану құқығын тиісті қызметтермен бірге басқа ұйымға бере алады.

Топ жалдау элементіне жататын және келісімнің басқа элементтеріне жататын төлемдерді барлық элементтердің салыстырмалы әділ құнына сүйене отырып бөледі.

Қаржыландырудың айтарлықтай компоненті

Әдетте, Топ сатып алушылардан қысқа мерзімді аванстық төлемдерді алады. 15 ХҚЕС-те (IFRS) көзделген практикалық сипаттағы жеңілдікті пайдалану нәтижесінде Топ сатып алушыға уәде етілген тауарларды немесе қызметтерді беру мен сатып алушының мұндай тауардың немесе қызметтердің ақысын төлеу арасындағы кезең бір жылдан аспайды деп күтіп отырса, шарттарда қаржыландырудың едәуір құрамдасының ықпалын ескере отырып өтемақының уәде етілген сомасын түзетпейді.

Сондай-ақ Топ тасымалдауды басқару қызметтері көрсетілген жағдайда сатып алушылардан ұзақ мерзімді аванстық төлемдерді алды. Қаржыландырудың едәуір құрамдасын көрсету үшін мұндай шарттар бойынша мәміле бағасы шарттың жасалу сәтіне Топ пен оның сатып алушылары арасында қаржыландырудың бөлек операциясы үшін қолданылатын мөлшерлемені пайдалана отырып дисконтталады.

Сауда дебиторлық берешек

Сауда дебиторлық берешек Топтың шартсыз болып табылатын өтемақыға құқықты береді (яғни мұндай өтемақы төленуге жататын сәттің орын алуы тек уақыт өтуімен ғана негізделген).

Шарт бойынша активтер

Шарт бойынша актив ұйымның сатып алушыға берілген тауарларға немесе қызметтерге айырбас ретінде өтемақыны алуға арналған құқығы болып табылады. Егер Топ тауарларды немесе қызметтерді сатып алушыға ол өтемақыны төлегенге дейін немесе өтемақы төленуге жататын болған сәтке дейін беретін болса, шартты болып табылатын алынған өтемақыға қатысты шарт бойынша актив танылады.

Шарт бойынша міндеттемелер

Шарт бойынша міндеттеме – бұл сатып алушыға тауарларды немесе қызметтерді беру міндеті, әрі солар үшін Топ сатып алушыдан өтемақыны алды (не болмаса сол үшін өтемақы төленуі тиіс). Егер сатып алушы өтемақыны Топ тауарды немесе қызметті сатып алушыға бермес бұрын төлейтін болса, төлем жасалған сәтте немесе төлем төленуге тиісті болатын сәтте (қайсысының бұрын басталуына қарай) шарт бойынша міндеттеме танылады. Шарт бойынша міндеттемелер Топ шарт бойынша өз міндеттерін орындағанда түсім ретінде танылады.

Шығыстар

Шығыстар тиісті тауарларды немесе қызметтерді нақты алу сәтіне, олардың қашан төленгеніне қарамастан ескеріледі және шоғырландырылған қаржылық есептілікте олар жататын кезеңде көрсетіледі.

Қарыздар бойынша шығындар

Топтың ниетіне сәйкес пайдалануға немесе сатуға дайындау үшін ұзақ уақыт кезеңін міндетті түрде талап ететін активті сатып алуға, салуға немесе өндіруге тікелей қатысы бар қарыз алулар бойынша шығындар мұндай активтің бастапқы құнының бір бөлігі ретінде капиталданады. Қарыз алулар бойынша барлық өзге шығындар келтірілген кезеңдегі шығындарға жатқызылады. Қарыз алулар бойынша шығындарға пайыздардың төленуі және ұйым қарызға алынған қаражатпен байланысты шеккен басқа да шығындар жатады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

3. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)

Активтер мен міндеттемелерді айналымдағы/қысқа мерзімді және айналымнан тыс/ұзақ мерзімді етіп жіктеу

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте Топ активтер мен міндеттемелерді олардың айналымдағы/қысқа мерзімді және айналымнан тыс/ұзақ мерзімді етіп жіктелуінің негізінде ұсынады.

Актив мына жағдайларда, егер:

- оны сату болжанса немесе ол әдеттегі операциялық циклдің шеңберінде сатуға немесе тұтынуға арналса;
- ол ең бастысы сауда жасау мақсаттары үшін ұсталса;
- оны есепті кезең аяқталғаннан кейін он екі айдың шегінде өткізу болжанса; немесе
- есепті кезең аяқталғаннан кейін кем дегенде он екі айдың ішінде қолданылатын міндеттемелерді өтеу үшін пайдалануға немесе айырбастауға шектеулер болған жағдайларды қоспағанда, ол ақша қаражатын немесе ақша қаражатының баламаларын білдіреді.

Барлық басқа активтер айналымнан тыс ретінде жіктеледі.

Міндеттеме қысқа мерзімді болып табылады, егер:

- оны әдеттегі операциялық циклдің шеңберінде реттеу болжанса;
- ол көбінесе сауда жасау мақсаттары үшін ұсталса;
- ол есепті кезең аяқталғаннан кейін он екі айдың ішінде реттелуі тиіс болса; немесе
- ұйымның есепті кезең аяқталғаннан кейін кем дегенде он екі айдың ішінде міндеттемелердің реттелу мерзімін ұзартуға сөзсіз құқығы болмаса.

Топ барлық басқа міндеттемелерді ұзақ мерзімділер ретінде жіктейді.

Кейінгі қалдырылған салық активтері мен міндеттемелер айналымнан тыс/ұзақ мерзімді активтер мен міндеттемелер ретінде жіктеледі.

4. ЕЛЕУЛІ ЕСЕПТІК ПАЙЫМДАУЛАР МЕН ЖОРАМАЛДАР

Топ келесі қаржы жылының ішінде шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілетін активтер мен міндеттемелерге ықпал ететін бағалауды пайдаланады және жорамалдар жасайды. Бағалаулар мен пайымдаулар үнемі сыни талдауға ұшырап отырады және басшылықтың бұрынғы тәжірибесіне және басқа да факторларға, оның ішінде қалыптасқан жағдайларда негізделген болып табылады деп саналатын келешек оқиғаларға қатысты үміттерге негізделген. Басшылық сондай-ақ есеп саясатын қолдану процесінде, бағалауды қажет ететіндерден басқа, кейбір пайымдауларды пайдаланады. Шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілген көрсеткіштерге барынша ықпалын тигізетін пайымдауларға және келесі жылдың ішінде активтер мен міндеттемелердің баланстық құнын айтарлықтай түзету қажеттілігіне әкеп соқтыра алатын бағалауларға мыналар жатады:

Негізгі құралдардың пайдалы қызмет ету мерзімдері

Топ ұқсас активтерге қатысты өз тәжірибесінің негізінде кәсіпқой пайымдауды қолдана отырып негізгі құралдардың пайдалы қызмет ету мерзімдерін бағалайды. Мұндай активтермен байланысты келешек экономикалық пайдалар, негізінен, оларды пайдаланудың нәтижесінде алынады. Дегенмен, техникалық немесе коммерциялық ескіру, сондай-ақ құрал-жабдықтың тозуы сияқты басқа да факторлар мұндай активтермен байланысты экономикалық пайданың азаюына жиі әкеп соқтырады. Басшылық активтердің ағымдағы техникалық жай-күйіне сүйене отырып және соның ішінде бұл активтер Топқа экономикалық пайда әкелетін есепті кезенді ескере отырып негізгі құралдардың пайдалы қызмет етуінің қалған мерзімін бағалайды. Бұл ретте назарға келесі негізгі факторлар алынады: (а) активтерді пайдаланудың күтілетін мерзімі; (б) пайдалану сипаттамалары мен техникалық қызмет көрсетудің регламентіне тәуелді болатын активтердің күтілетін физикалық тозуы; және (в) нарықтық жағдайлардың өзгеруінің нәтижесінде технологиялық және коммерциялық тұрғыдан активтердің моралды тозуы.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

4. ЭЛЕУЛІ ЕСЕПТІК ПАЙЫМДАУЛАР МЕН ЖОРАМАЛДАР (жалғасы)

Айналымнан тыс активтердің құнсыздануы

Топ әрбір есепті күнге активтердің ықтимал құнсыздану белгілерінің бар-жоғын айқындайды. Егер мұндай белгілер болса, сондай-ақ жағдайлар оның баланстық құны құнсыздануы мүмкін екендігіне көрсеткен жағдайларда, Топ активтің өтелетін сомасын бағалайды. Құнсыздану индикаторларын талдау кезінде Топ, басқа факторлармен қатар, мұнай мен жүктерді тасымалдау, Каспий, Жерорта және Қара теңіздерде теңіз сүйреткіштері мен баржаларды жалдау сұранысын назарға алады.

Басшылық 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың негізгі құралдарының (көлік құралдары – теңіз кемелері, үйлер) және инвестициялық жылжымайтын мүлігінің құнсыздану мәніне тестілеу жүргізді.

Топ активтердің құнсыздануына тест жүргізді, солар бойынша әлеуетті құнсыздану индикаторлары анықталды. Топ бұл активтерді ақша қаражатын жасайтын келесі бірліктерге бөлді:

- Инвестициялық жылжымайтын мүлік – офистік ғимарат.
- Негізгі құралдар – офистік ғимарат (әкімшілік бөлік).
- Негізгі құралдар – сервистік флот: КМГ 101-108 сегіз өздігінен түсіретін баржа.
- Негізгі құралдар – MCV Сұңқар, Бүркіт және Барыс өздігінен жүретін баржалар.
- Негізгі құралдар – «Ақтау» мұнай танкері.
- Негізгі құралдар – афрамекс класты «Алтай» және «Алатау» мұнай танкерлері.

Инвестициялық жылжымайтын мүлік – офистік ғимарат

2020 жылғы 31 желтоқсанға инвестициялық жылжымайтын мүлік бойынша өтелетін сома 500.248 мың теңге болды. Ол бес жылдық мерзімге арналған қаржы жоспарларына негізделген болжамды ақша ағындарының негізінде активтерді пайдалану құндылығын есептеу арқылы айқындалды. Болжанатын ақша ағындары жалға берілетін алаңдардың жалдау төлемдерінің біртіндеп өсу тұрақтылығын көрсету үшін есептелген. Болжанатын ақша ағындарына қолданылатын дисконттау мөлшерлемесі 14,28% құрады, ал бес жыл мерзімнің шегінен тыс ақша ағындары 5% тең өсім қарқыны ескеріле отырып экспрополяцияланды, әрі ол саланың ұзақ мерзімді орташа өсу қарқынына сәйкес келді. Топ 2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін инвестициялық жылжымайтын мүліктің құнсыздануын 126.947 мың теңге мөлшерінде мойындады (*б-ескертіме*).

Негізгі құралдар – офистік ғимарат (әкімшілік бөлік)

Офистік үйдің әкімшілік бөлігінің өтелетін құны инвестициялық жылжымайтын мүліктің құнсыздану пайызын оның құнсыздануына дейінгі құнына қатынасын қолдану арқылы айқындалды. Жасалған талдаудың қорытындылары бойынша инвестициялық жылжымайтын мүліктің құнсыздану пайызы 70%-ға тең болды. Топ 2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін үйдің әкімшілік бөлігінің құнсыздануын 67.477 мың теңге мөлшерінде мойындады (*б-ескертіме*).

Сервистік флот

Сервистік флоттың тұрып қалуына және Каспий теңізінде сұраныстың төмендеуіне орай, Топ басшылығы 2018 жылы сервистік флоттың баланстық құнын толықтай құнсыздандырды. 2020 жылғы 31 желтоқсанға Топ сервистік флотты пайдаланудың анық перспективаларын көріп тұрған жоқ.

MCV Сұңқар, Бүркіт және Барыс өздігінен жүретін баржалар

ТШО-ның Келешекте Кеңейту Жобасы (ККЖ) бойынша келісімшарттың аяқталуына орай, Топ пайдалану құндылығын айқындау (value in use) арқылы 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Сұңқар, Бүркіт және Барыс өздігінен жүретін баржалардың құнсыздануына тестілеуді жүргізді.

Сұңқар және Бүркіт кемелеріне қатысты Топ Blue Water Shipping Company компаниясымен күтілетін жоба бойынша ақша ағындарын ескерді, ол бұл кемелерді 2021 және 2028 жылдар аралығында пайдалана отырып бербоут-чартер шарттарының жасалуын болжайды. Дегенмен, жасалған талдаудың нәтижесінде, Сұңқар мен Бүркіттің өтелетін сомалары тиісінше 3.933.492 мың теңгеге және 1.326.704 мың теңгеге олардың баланстық құнынан төмен болды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

4. ЕЛЕУЛІ ЕСЕПТІК ПАЙЫМДАУЛАР МЕН ЖОРАМАЛДАР (жалғасы)

Айналымнан тыс активтердің құнсыздануы (жалғасы)

MSV Сұңқар, Бүркіт және Барыс өздігінен жүретін баржалар (жалғасы)

Барыс кемесіне қатысты, Топ ККЖ бойынша операциялардан ақша ағындарын, сондай-ақ Топтың кемелерді «Транскаспий халықаралық көлік бағыты» Халықаралық қауымдастық ЗТБ-мен ынтымақтастық шеңберінде контейнерлік тасымалдарға қайта бағдарлау жөніндегі жоспарларын ескерді. Жасалған талдаудың нәтижесінде Барыстың өтелетін сомасы 5.036.466 мың теңгеге баланстық құнынан төмен болды.

Пайдалану құндылығын анықтау үшін, Топ ақша ағындарын АҚШ долларында ескерді, өйткені бұл кемелер бойынша негізгі ақша ағындары АҚШ долларында айқындалды. Топ келешек ақша ағындарын 11,30% мөлшерлемесімен дисконттады, ол Топқа тән болатын тәуекелдердің ағымдағы нарықтық бағалануын ескере отырып есептелген және сала үшін капиталдың орташа алынған құнының негізінде бағаланды. Келешекте салаға тән болатын құбылмалы тәуекелдерді және капиталдың орташа алынған құнының өзгеруін көрсету үшін дисконттау мөлшерлемесінің одан кейінгі өзгеруі қажет болып қалуы мүмкін. Дисконттау мөлшерлемесінің 1%-ға ықтимал ұлғаюы 253.352 мың теңге сомасында Барыс бойынша құнсызданудан болатын қосымша залалға әкеп соқтырады.

«Ақтау» мұнай танкері

2020 жылғы 31 желтоқсанға «Ақтау» танкерінің өтелетін сомасы баланстық құнға сәйкес болды. Тиісінше, Топ «Ақтау» танкерінің құнсыздануынан болған залалдарды есептемеді. Ол Топтың қаржы жоспарларына негізделген болжамды ақша ағындарының негізінде танкерді пайдалану құндылығын есептеу арқылы айқындалды. Болжамды ақша ағындары 2031 жылға дейін танкердің пайдалы қызмет ету мерзіміне айқындалған. Болжамды ақша ағындары танкердің моралды тозуына орай мұнайды тасымалдау көлемдерінің біртіндеп азаюын көрсету үшін есептелді. Болжамды ақша ағындарына қолданылатын дисконттау мөлшерлемесі 11,30% болды. Болжамды кезеңдегі ақша ағындары инфляцияға бағалардың күтілетін өзгеруін ескере отырып көрсетілді. Бұл талдау ағымдағы жылы танкердің өтелетін сомасы оның баланстық құнына сәйкес келетіндігін көрсетті. Бағалау моделінде пайдаланылған негізгі елеулі жорамалдар мұнайды тасымалдау көлемдері болып табылады, олар танкердің техникалық мүмкіндіктерін ескере отырып 2026 жылдан бастап азайып келеді. Мұнайды тасымалдау көлемінің рұқсат етілген шекте 10%-ға азаюы 2.470.742 мың теңге сомасында құнсызданудан болатын қосымша шығынға әкеп соқтырады.

«Алтай» және «Алатау» мұнай танкерлері

2020 жылғы 31 желтоқсанға танкерлердің өтелетін сомасы олардың баланстық құнынан асты. Тиісінше, Топ афрамекс класты танкерлердің құнсыздануынан болатын залалдарды есептемеді. Танкерлердің өтелетін сомасы болжанатын ақша ағындарының негізінде танкерлерді пайдалану құндылығын есептеу арқылы айқындалды. Болжамды ақша ағындары 2036 жылға дейін танкердің пайдалы қызмет ету мерзіміне айқындалған.

Өтелетін соманы есептеу үшін пайдаланылған негізгі жорамалдар төменде көрсетілген:

Кемені жалдау мөлшерлемесі – өтелетін соманы есептеу үшін Топ бір тонна шикі мұнайды тасымалдау үшін 7,87 АҚШ доллары мөлшерінде 2020 жылғы орташа алынған жалдау мөлшерлемесін пайдаланды. Кемені жалдау мөлшерлемесінің рұқсат етілген шекте 5%-ға азаюы 1.570.230 мың теңге сомасында танкерлердің құнсыздануынан болатын шығынға әкеп соқтырады.

Дисконттау мөлшерлемесі – Алатау танкері үшін 7,2%-ға және Алтай танкері үшін 5,6%-ға тең, Топқа тән болатын тәуекелдердің ағымдағы нарықтық бағалануын ескере отырып есептелген және сала үшін капиталдың орташа алынған құнының негізінде бағаланған дисконттау мөлшерлемесі. Мөлшерлеме АҚШ долларында есептелді, өйткені ақша қаражатының ағындары АҚШ долларында болжанды, сондай-ақ Топтың бұл танкерлермен байланысты қызметі АҚШ доллары ақша айналымдарының негізгі валютасы болып табылатын ортада жүргізіледі. Келешекте салаға тән болатын құбылмалы тәуекелдерді және капиталдың орташа алынған құнының өзгеруін көрсету үшін дисконттау мөлшерлемесінің одан кейінгі өзгеруі қажет болып қалуы мүмкін. Дисконттау мөлшерлемесінің 1%-ға ұлғаюы құнсызданудан болатын залалға әкеп соқтырмайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

5. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін негізгі құралдардың қозғалысы келесі тәсілмен көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Жер	Ғимараттар	Машиналар мен құрал-жабдықтар	Көлік құралдары	Басқасы	Аяқталмаған құрылыс	Жиыны
Бастапқы құн							
2019 жылғы 1 қаңтарға	2.362	1.025.279	2.308.121	109.933.841	275.779	64.428	113.609.810
Түсімдер	-	6.763	158.528	1.093.548	6.884	52.712	1.318.435
Есептен шығару	-	-	(549)	(1.129.467)	(3.619)	-	(1.133.635)
Инвестициялық жылжымайтын мүліктен/(ке) аудару (б-ескертпе)	-	97.881	-	-	-	(32.670)	65.211
Сатуға арналған активтерге аудару	-	-	-	(12.818.328)	(36.531)	-	(12.854.859)
Аударымдар	-	16.830	-	-	-	(16.830)	-
Шетел валютасын қайта есептеу	-	-	-	(204.022)	2	-	(204.020)
2019 жылғы 31 желтоқсанға	2.362	1.146.753	2.466.100	96.875.572	242.515	67.640	100.800.942
Түсімдер	-	-	180.588	-	40.025	244.892	465.505
Есептен шығару	-	(403)	(8.213)	-	(9.953)	-	(18.569)
Сатуға арналған активтерге аудару	-	-	(988)	(1.517.708)	(354)	-	(1.519.050)
Инвестициялық жылжымайтын мүлікке аудару (б-ескертпе)	-	(5.135)	-	-	-	-	(5.135)
Шетел валютасын қайта есептеу	-	-	-	4.730.283	1.130	-	4.731.413
2020 жылғы 31 желтоқсанға	2.362	1.141.215	2.637.487	100.088.147	273.363	312.532	104.455.106
Жинақталған тозу және құнсыздану							
2019 жылғы 1 қаңтарға	-	(75.281)	(2.289.248)	(29.633.381)	(212.941)	(36.413)	(32.247.264)
Есептеулер	-	(22.952)	(1.023)	(5.355.433)	(35.951)	-	(5.415.359)
Есептен шығару	-	-	549	1.129.467	3.619	-	1.133.635
Инвестициялық жылжымайтын мүліктен аудару (б-ескертпе)	-	(1.981)	-	-	-	-	(1.981)
Сатуға арналған активтерге аудару	-	-	-	6.321.872	32.948	-	6.354.820
Құнсыздануды есептеу	-	(618.982)	(153.367)	(12.056.806)	-	-	(12.829.155)
Шетел валютасын қайта есептеу	-	-	-	70.760	(19)	-	70.741
2019 жылғы 31 желтоқсанға	-	(719.196)	(2.443.089)	(39.523.521)	(212.344)	(36.413)	(42.934.563)
Есептеулер	-	(12.342)	(1.300)	(3.903.995)	(39.422)	-	(3.957.059)
Есептен шығару	-	403	3.664	-	9.953	-	14.020
Аударымдар	-	-	10.431	(4.590)	(5.841)	-	-
Сатуға арналған активтерге аудару	-	-	-	1.517.708	-	-	1.517.708
Құнсыздануды есептеу	-	(67.477)	-	(10.296.662)	-	-	(10.364.139)
Шетел валютасын қайта есептеу	-	-	-	(1.778.301)	(900)	-	(1.779.201)
2020 жылғы 31 желтоқсанға	-	(798.612)	(2.430.294)	(53.989.361)	(248.554)	(36.413)	(57.503.234)
Қалдық құны							
2019 жылғы 31 желтоқсанға	2.362	427.557	23.011	57.352.051	30.171	31.227	57.866.379
2020 жылғы 31 желтоқсанға	2.362	342.603	207.193	46.098.786	24.809	276.119	46.951.872

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

5. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР (жалғасы)

Топтың Қазақстан, Ақтау қаласында офистік үйі бар, оның бастапқы құны 2.914.984 мың теңге болды. Топ үйдің бір бөлігін пайдаланады, оның 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қалдық құны өз мұқтаждықтары үшін 291.284 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсанға: 372.851 мың теңге) болды. Өз мұқтаждықтары үшін алып отырған квадратураны қайта қарау нәтижесінде, 5.135 мың теңге мөлшерінде қалдық құнының бір бөлігі негізгі құралдардың құрамынан инвестициялық жылжымайтын мүліктің құрамына аударылды.

Қалдық құны 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 500.248 мың теңге болған үйдің бір бөлігін Топ байланысты тараптарға жалға береді. Үйдің бұл бөлігін Топ 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша инвестициялық жылжымайтын мүлік ретінде жіктеді (*б-ескертілме*).

2020 жылы Топ негізгі құралдардың (теңіз кемелерінің) құнсыздануына тест жүргізді. Құнсыздану тестісінің нәтижесінде Бүркіт, Сұңқар және Барыс өздігінен жүретін баржалар 10.296.662 мың теңгеге (2019 жылы: 11.837.435 мың теңгеге) құнсызданды. Офистік ғимараттың әкімшілік бөлігі 67.477 мың теңгеге (2019 жылы: 618.982 мың теңге) құнсыздандырылды.

2020 жылғы 31 желтоқсанға толығымен амортизацияланған, бірақ әлі де пайдалануда жүрген негізгі құралдардың құны 2.202.017 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсан: 1.692.782 мың теңге) болды.

Төменде пайдалану құқығы нысанында танылған активтердің баланстық құны және негізгі құралдардың құрамында көрсетілген оның кезең ішінде өзгеруі келтірілген:

Көлік құралдарына Топ «Аль Хилял» Ислам банкі» АҚ-мен жасалған жалдау шарты бойынша пайдаланатын «ЭМБА», «ТАЛАС» және «ИРГИЗ» сүйреушілері кірді. Сүйреушілер жалдау шарты бойынша тиісті міндеттемелерді қамтамасыз ету ретінде болады және 2019 жылғы 1 қаңтардан бастап пайдалану құқығы нысанындағы активтер ретінде жіктеледі. 2020 жылы «ЭМБА» және «ТАЛАС» сүйреушітері бойынша міндеттемелер өтелді, соның нәтижесінде бұл сүйреушітер негізгі құралдардың құрамына аударылды.

Сондай-ақ, «KMG Systems & Services» ЖШС-мен жасалған қаржылық жалдау шарты бойынша қойма үй-жайы 2019 жылғы 1 қаңтардан бастап пайдалану құқығы нысанындағы актив ретінде жіктеледі.

Пайдалану құқығы нысанындағы активтер

<i>Мың теңгемен</i>	Ғимараттар	Көлік құралдары	Жиыны
2019 жылғы 1 қаңтарға	–	6.320.562	6.320.562
16 ХҚЕС-тің қолданылуына орай активті мойындау	6.763	–	6.763
Түсімдер	–	21.150	21.150
2019 жылғы 31 желтоқсанға	6.763	6.341.712	6.348.475
Негізгі құралдарға аудару	–	(4.250.624)	(4.250.624)
2020 жылғы 31 желтоқсанға	6.763	2.091.088	2.097.851
Жинақталған тозу және құнсыздану			
2019 жылғы 1 қаңтарға	–	(347.424)	(347.424)
Есептеулер	(2.254)	(332.556)	(334.810)
2019 жылғы 31 желтоқсанға	(2.254)	(679.980)	(682.234)
Есептеу	(2.254)	(336.786)	(339.040)
Негізгі құралдарға аудару	–	737.372	737.372
2020 жылғы 31 желтоқсанға	(4.508)	(279.394)	(283.902)
Қалдық құны			
2019 жылғы 31 желтоқсанға	4.509	5.661.732	5.666.241
2020 жылғы 31 желтоқсанға	2.255	1.811.694	1.813.949

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

6. ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖЫЛЖЫМАЙТЫН МҮЛІК

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін инвестициялық жылжымайтын мүліктің қозғалысы келесі тәсілмен көрсетілген:

Мың теңгемен

Бастапқы құны	
2019 жылғы 1 қаңтарға	1.897.690
Негізгі құралдардан аудару (5-ескертпе)	32.670
Негізгі құралдарға аудару (5-ескертпе)	(97.881)
2019 жылғы 31 желтоқсанға	1.832.479
Негізгі құралдардан аудару (5-ескертпе)	5.135
2020 жылғы 31 желтоқсанға	1.837.614
Жинақталған тозу және құнсыздану	
2019 жылғы 1 қаңтарға	(1.412.249)
Тозуды есептеу	(9.708)
Негізгі құралдарға аудару (5-ескертпе)	1.981
Құнсыздануды түзету	225.043
2019 жылғы 31 желтоқсанға	(1.194.933)
Тозуды есептеу	(15.486)
Құнсыздану	(126.947)
2020 жылғы 31 желтоқсанға	(1.337.366)
Қалдық құны	
2019 жылғы 31 желтоқсанға	637.546
2020 жылғы 31 желтоқсанға	500.248

Топтың инвестициялық жылжымайтын мүлігі 2015 жылғы мамырда Қазақстан, Ақтау қаласында «Таймас» құрылыс компаниясы» ЖШС компаниясы салған офистік үйдің бір бөлігімен білдірілген.

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Инвестициялық жылжымайтын мүліктен түскен кірістер (22-ескертпе)	200.305	208.304
Жалдаудан кірісті алуға (өзіндік құнның құрамына қосылған) өкеп соқтырған тікелей операциялық шығыстар (жөндеу мен техникалық қызмет көрсетуді қоса алғанда)	(155.427)	(191.696)
Инвестициялық жылжымайтын мүліктен болған пайда	44.878	16.608

2020 және 2019 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша инвестициялық жылжымайтын мүлік объектілерінің әділ құны шамамен олардың баланстық құнына тең болады.

Топқа оның қолындағы инвестициялық жылжымайтын мүлікті өткізуге қатысты ешқандай шектеулер салған жоқ. Сондай-ақ Топтың инвестициялық жылжымайтын мүлікті сатып алу, салу немесе жетілдіру немесе абаттандыру бойынша шарттық міндеттемелері жоқ.

2020 жылғы 31 желтоқсанға құнсыздануға жүргізілген тесттің нәтижесінде Топ 126.947 мың теңге (2019 жыл: құнсызданудың қайтарылуы 225.043 мың теңге) сомаға құнсыздануды мойындады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКKE ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

7. МАТЕРИАЛДЫҚ ЕМЕС АКТИВТЕР

2020 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл үшін материалдық емес активтердің қозғалысы келесі тәсілмен көрсетілген:

Мың теңгемен	Бағдарламалық жасақтама	Басқасы	Жиыны
Бастапқы құн			
2019 жылғы 1 қаңтарға	392.291	143.940	536.231
Түсімдер	21.432	4.391	25.823
Шығу	(10.962)	-	(10.962)
Шетел валютасын қайта есептеу	(179)	-	(179)
2019 жылғы 31 желтоқсанға	402.582	148.331	550.913
Түсімдер	19.841	2.532	22.373
Шетел валютасын қайта есептеу	3.508	-	3.508
2020 жылғы 31 желтоқсанға	425.931	150.863	576.794
Жинақталған тозу			
2019 жылғы 1 қаңтарға	(316.770)	(89.285)	(406.055)
Есептеу	(45.926)	(10.023)	(55.949)
Шығу	10.962	-	10.962
Шетел валютасын қайта есептеу	94	-	94
2019 жылғы 31 желтоқсанға	(351.640)	(99.308)	(450.948)
Есептеу	(29.221)	(5.983)	(35.204)
Шетел валютасын қайта есептеу	(2.214)	-	(2.214)
2020 жылғы 31 желтоқсанға	(383.075)	(105.291)	(488.366)
Қалдық құны			
2019 жылғы 31 желтоқсанға	50.942	49.023	99.965
2020 жылғы 31 желтоқсанға	42.856	45.572	88.428

8. ПАЙДАЛАНЫЛУЫ ШЕКТЕУЛІ АҚША ҚАРАЖАТЫ

2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 1.807.912 мың теңге сомада (2019 жылғы 31 желтоқсанға: 2.159.410 мың теңге) пайдаланылуы шектеулі ақша қаражаты қаржылық жалдау шартының шеңберінде міндетті болатын «Аль Хилял» Ислам банкі» АҚ-да 841.074 мың теңге сомасында (2 миллион АҚШ доллары) жылдық 3,02% болжамды пайда депозитімен, сондай-ақ «Блю Вотер Шиппинг Қазақстан» ЖШС-мен Консорциум туралы Келісім бойынша өз міндеттемелерінің лайықты түрде орындалуын қаржылық қамсыздандыру ретінде «Altyn Bank» АҚ-да («Қазақстанның Халық Банкі» АҚ ЕБ) 965.838 мың теңге (2.295 мың АҚШ доллары) мөлшерінде ашылған Эскроу шотымен білдірілген, оның 210.455 мың теңгесі (500 мың АҚШ доллары) 2022 жылғы 1 тоқсанда қайтарылуы тиіс.

Пайдаланылуы шектеулі ақша қаражатының 1.000 мың теңге сомасында қалған бөлігі Айназар әктас карьерін қалпына келтіру бойынша тарату қорын білдіреді.

Мың теңгемен	Валюта	Шектеуді алу күні	Пайыздық мөлшерлеме	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
«Altyn Bank» АҚ	АҚШ доллары	2022 жылғы наурыз	-	965.838	1.393.230
«Аль Хилял» Ислам банкі» АҚ	АҚШ доллары	2021 жылғы тамыз	3,02%	841.074	765.180
«Қазақстанның Халық банкі» АҚ	Теңге	2029 жылғы қаңтар	4%	1.000	1.000
Минусы: қысқа мерзімді бөлік				(1.596.457)	-
				211.455	2.159.410

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

9. ҚОРЛАР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қорлар былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Отын	417.731	463.414
Қосалқы бөлшектер	63.444	38.634
Өктас	4.486	4.486
Басқа да материалдар	128.265	115.004
Қорлар бойынша резерв	(117.769)	-
	496.157	621.538

Қорлар бойынша резервтегі өзгерістер былайша берілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
1 қаңтарда	-	-
Есептеу	119.964	-
Есептен шығару	(2.195)	-
31 желтоқсанға	117.769	-

10. САУДА ЖӘНЕ БАСҚА ДА ДЕБИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда және басқа да дебиторлық берешек былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Сауда дебиторлық берешек	9.433.580	11.335.412
Басқа да дебиторлық берешек	103.585	110.900
Минусы: күтілетін несие залалдарына бағалау резерві	(670.634)	(257.360)
	8.866.531	11.188.952

Сауда дебиторлық берешек 15 ХҚЕС-ке (IFRS) сай сатып алушылармен шарттар бойынша түсімді мойындау нәтижесінде пайда болды.

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда және басқа да дебиторлық берешек мына валюталарда білдірілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
АҚШ доллары	8.663.194	10.837.012
Теңге	181.871	351.390
Басқа да валютада	21.466	550
	8.866.531	11.188.952

Дебиторлық берешекті өтеудің орташа мерзімі 30 күнді құрайды. 2020 және 2019 жылдарда төленбеген қалдықтар бойынша пайыздар есептелмеді.

Күтілетін несие залалдарының бағалау резервіндегі өзгерістер былайша берілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
1 қаңтарға күтілетін несие залалдарына бағалау резерві	257.360	123.179
Бір жылға есептеу	402.097	133.549
Бағамдық айырма	11.177	632
31 желтоқсанға күтілетін несие залалдарына бағалау резерві	670.634	257.360

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

10. САУДА ЖӘНЕ БАСҚА ДА ДЕБИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК (жалғасы)

Одан әрі сауда және басқа да дебиторлық берешектің мерзімдері бойынша талдау келтірілген:

Мың теңгемен	Төлем мерзімін ұзарту					Жиыны
	Ағымдағы	31-60 күн	61-90 күн	91-120 күн	120 күннен артық	
2020 жылғы 31 желтоқсан						
Күтілетін несиелер залалдарының пайызы	0,39%	1,28%	1,66%	18,31%	21,04%	
Дефолт кезінде есепті жалпы баланстық құн	4.604.653	669.336	992.258	2.224.593	1.046.325	9.537.165
Күтілетін несиелер залалдары	18.080	8.552	16.504	407.323	220.175	670.634

Мың теңгемен	Төлем мерзімін ұзарту					Жиыны
	Ағымдағы	31-60 күн	61-90 күн	91-120 күн	120 күннен артық	
2019 жылғы 31 желтоқсан						
Күтілетін несиелер залалдарының пайызы	0,96%	0,31%	0,25%	16,02%	44,71%	
Дефолт кезінде есепті жалпы баланстық құн	10.887.724	27.416	103.455	134.314	293.403	11.446.312
Күтілетін несиелер залалдары	104.318	85	258	21.511	131.188	257.360

11. БАСҚА ДА АЙНАЛЫМДАҒЫ АКТИВТЕР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша басқа да айналымдағы активтер былайша көрсетілген:

Мың теңгемен	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Берілген аванстар	2.270.574	584.118
ҚҚС бойынша алдын ала төлем	354.625	-
Басқа да салықтар бойынша алдын ала төлем	98.565	31.463
Келешек кезеңдердің шығыстары	47.384	91.467
Жұмыскерлердің берешегі	8.200	11.497
Басқасы	-	9.864
	2.779.348	728.409

12. САТУҒА АРНАЛҒАН АКТИВТЕР

Экономикалық мақсаттылықты ескере отырып өңірдегі мұнай құятын флот үшін жеткілікті болатын жүк базасының жоқтығына орай, 2019 жылы Топ SOCAR LOGISTICS DMCC-те операциялық жалдауда тұрған «Ақтөбе», «Атырау», «Орал» танкерлерін өткізу шешімін қабылдады. Танкерлерді сату үшін 2019 жылғы желтоқсанда сауда-саттық өткізілді, соның нәтижесінде сатып алушы айқындалды, онымен шарт 2020 жылы жасалды. Сауда-саттықтың қорытындыларына сай, танкерлерді сатып алу құны 6.438.724 мың теңге болды, бұл осы танкерлердің баланстық құнына қарағанда көп болып табылады. Тиісінше, Топ тек бұл танкерлермен ғана білдірілген, сатуға арналған активтерді 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша олардың баланстық құны бойынша мойындады.

Сондай-ақ, Топ 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша танкерлерді сату үшін 951.212 мың теңге сомасында аванстар алды (18-ескертпе). Бұл танкерлер 2020 жылғы үшінші тоқсанда ARROW STAR HOLDING LIMITED жаңа иесіне берілді.

Сондай-ақ 2020 жылы Топ «Ертіс» және «Орал» сүйреуіштерін сату шешімін қабылдады. 2020 жылғы қыркүйекте сүйреуіштерді сату үшін сауда-саттық өткізілді, соның нәтижесінде сатып алушы анықталды – «KM Ship Management» ЖШС-тің ҚР-дағы Филиалы. Сауда-саттықтың қорытындыларына сай, сүйреуіштерді сатып алу құны 96.075 мың теңге болды, бұл осы сүйреуіштердің баланстық құнына қарағанда көп болып табылады. Топ 2020 жылы «Ертіс» және «Орал» сүйреуіштерін сатты.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

12. САТУҒА АРНАЛҒАН АКТИВТЕР (жалғасы)

Сондай-ақ 2020 жылғы сауда-саттықтың нәтижесінде Топ 38.371 мың теңге сомасында «Нұртау» моторлы яхтаға арналған ангарды сатты. Сауда-саттықтың нәтижесінде сатып алушы анықталды – «Qazaqstan Maritime Crewing Company» ЖШС. Топ «Нұртау» моторлы яхтаға арналған ангарды 2020 жылы сатты.

Мың теңгемен

2019 жылдың 1 қаңтарына сальдо	-
Негізгі құралдардан ауыстырылды	6.500.039
Бір жылда өткізілгені	(170.602)
2019 жылғы 31 желтоқсандағы сальдо	6.329.437
Негізгі құралдардан ауыстырылды	1.342
Бір жылда өткізілгені	(6.330.779)
2020 жылғы 31 желтоқсандағы сальдо	-

13. АҚША ҚАРАЖАТЫ МЕН ОНЫҢ БАЛАМАЛАРЫ

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ақша қаражаты мен оның баламалары былайша көрсетілген:

Мың теңгемен	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Банкте АҚШ долларында ақша қаражаты	8.332.789	6.110.871
Банкте теңгемен ақша қаражаты	490.681	67.066
Банкте басқа шетел валютасында ақша қаражаты	88.498	24.001
Банкте еуроақша қаражаты	37.168	103.099
	8.949.136	6.305.037

2020 жылы 3 айға дейін орналастыру мерзімі бар қысқа мерзімді депозиттерге есептелген пайыздық кірістер 127.892 мың теңге (2019 жылы: 125.251 мың теңге) болды (26-ескертуге).

14. ЖАРҒЫЛЫҚ КАПИТАЛ

2020 жылғы және 2019 жылғы 31 желтоқсанға жарғылық капитал толығымен төленді және былайша көрсетілген:

Мың теңгемен	Иелік ету, %	Сомасы
ҚМГ ҰК	100	11.575.721
	100	11.575.721

2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топ дивидендтерді жариялаған жоқ және Бас компанияға төлеген жоқ (2019 жылы: 418.000 мың теңге).

15. ЖАЛДАУ БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жалдау бойынша міндеттемелер былайша көрсетілген:

Мың теңгемен	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Ең төменгі жалдау төлемдері		
Бір жыл ішінде	1.022.667	2.030.583
Бір жылдан артық, бірақ бес жылдан астам емес	-	2.822.103
Ең аз жалдау төлемдерінің жиыны	1.022.667	4.852.686
Қаржылық шығыстарды шегере отырып	(19.648)	(234.501)
Ең аз жалдау төлемдерінің келтірілген құны	1.003.019	4.618.185
Ең аз жалдау төлемдерінің келтірілген құны		
Бір жыл ішінде	1.003.019	1.919.957
Бір жылдан артық, бірақ бес жылдан астам емес	-	2.698.228
Ең төменгі жалдау төлемдерінің ағымдағы құны	1.003.019	4.618.185

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

15. ЖАЛДАУ БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР (жалғасы)

2017 жылғы шілдеде Топ «Al Hilal» Ислам Банкі» АҚ банкімен Топ ТШО компаниясына қызметтерді көрсету үшін пайдаланатын «ЭМБА», «ТАЛАС» және «ИРГИЗ» сүйреушілермен білдірілген көлік құралдарын алуға арналған жалдау шартын жасады. Жалдау мерзімі 2021 жылғы 4 тамызда аяқталады. Топ 2020 жылғы желтоқсанда «Эмба» және «Талас» сүйреушітерін жалдау бойынша міндеттемелерді мерзімінен бұрын орындады. Осылайша сүйреушітер Топтың меншігіне өтті. «ИРГИЗ» сүйреушіін жалдау мерзімі аяқталғаннан кейін және жалдау шарты бойынша барлық міндеттемелер орындалғаннан кейін оған меншік құқықтары Топқа өтеді.

16. АЛЫНҒАН ҚАРЫЗДАР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша алынған қарыздар былайша көрсетілген:

Мың теңгемен	Валюта	Өтеу мерзімі	Пайыздық мөлшерлеме	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
ҚМГ ҰК (29-ескертпе)	АҚШ доллары	2023 жылғы 23 қыркүйек	4,46%	21.439.893	22.385.723
Минусы: қысқа мерзімді бөлік				(2.567.130)	(2.335.329)
				18.872.763	20.050.394

2013 жылғы 13 қыркүйекте Топ ҚМГ ҰК-мен 4,46% тиімді пайыздық мөлшерлеменен 93.160 мың АҚШ доллары жалпы сомаға несиелік келісімді жасады. Қарыз AFRAMAX типтес «Алтай» және «Алатау» екі мұнай таситын танкерді сатып алу үшін «АТФ Банк» АҚ-нан алынған қарызды қайта қаржыландыру үшін берілді. 2018 жылғы наурызда, Топ жаңа өтеу кестесін белгілейтін несиелік келісімге қосымша келісімдер жасады. «Алтай» танкері үшін қарыздың негізгі борыш сомасын қайтару 2023 жылғы наурыз бен қыркүйекте 18.114 мың АҚШ доллары мөлшерінде екі бірдей төлеммен жүзеге асырылады, ал «Алатау» танкері үшін қарыздың негізгі борыш сомасын қайтару 2018 жылдың 25 қазанынан бастап 506 мың АҚШ доллары сомасында алты бірдей ай сайынғы төлемдермен жүзеге асырылады.

Жаңа талаптарға сай, қарыз бойынша сыйақы ай сайынғы негізде төленеді. 2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін бұл қарыз бойынша қаржылық шығыстар 1.005.121 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін: 1.059.784 мың теңге) болды (26, 29-ескертпе). Несиелік келісім талаптарының өзгеруі қолданыстағы міндеттемелердің мойындалуын тоқтатуға және жаңаларын мойындауға әкеп соқтырмады, сондай-ақ қарыздардың амортизациялық құнына айтарлықтай ықпалын тигізбеді.

Қаржылық қызметпен негізделген міндеттемелердегі өзгеріс

31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық қызметпен негізделген міндеттемелердегі өзгерістерге мыналар кірді:

Мың теңгемен	2020 жылдың 1 қаңтарына	Ақша ағындары	Пайыздар-ды төлеу	Басқа да ақша ағындары	Бағамдық айырмадағы өзгеріс	Қаржылық шығыстар	2020 жылғы 31 желтоқсан
Алынған қарыздар	22.385.723	(3.129.479)	(1.007.189)	-	2.185.717	1.005.121	21.439.893
Жалдау бойынша міндеттемелер	4.618.185	(3.839.891)	(272.918)	-	315.886	181.757	1.003.019
Қаржы көпiлдігі	2.003.093	(1.383.084)	(507.487)	(369.164)	325.839	(69.197)	-
	29.007.001	(8.352.454)	(1.787.594)	(369.164)	2.827.442	1.117.681	22.442.912

Мың теңгемен	2019 жылдың 1 қаңтарына	Ақша ағындары	Пайыздар-ды төлеу	Басқа да ақша ағындары	Бағамдық айырмадағы өзгеріс	Басқасы	2019 жылғы 31 желтоқсан
Алынған қарыздар	25.008.730	(2.518.519)	(1.061.316)	-	(102.956)	1.059.784	22.385.723
Төленуге жататын дивидендтер	-	(418.000)	-	-	-	418.000	-
Жалдау бойынша міндеттемелер	6.489.600	(1.802.734)	(319.469)	-	(26.320)	277.108	4.618.185
Қаржы көпiлдігі	1.893.585			-	30.927	78.581	2.003.093
	33.391.915	(4.739.253)	(1.380.785)	-	(98.349)	1.833.473	29.007.001

«Басқасы» бағанына жарияланған дивидендтерді есептеуден болған әсер, алынған қарыздар мен жалдау міндеттемелері бойынша есептелген пайыздардың әсері жатады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

17. ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ЖАЛДАУ ҮШІН АЛЫНҒАН АВАНСТАР

Операциялық жалдау үшін алынған аванстар ТШО-дан жаңадан жасап шығарылған «Барыс», «Бүркіт» және «Сұңқар» өздігінен жүретін баржаларды жалдау үшін алынған алдын ала төлемнің бір бөлігін білдіреді. Алдын ала төлемнің іс жүзіндегі бұл бөлігі осы кемелерді жасап шығаруға жұмсалды және аванс бұл кемелерді операциялық жалға беруден түсетін кірістердің есебінен жабылады деп болжанады. 2018 жылы ТШО-мен жасалған құрылыс модульдерін тасымалдау шартына сай Топ бұл кемелерді операциялық жалға әр кеме үшін 850 күн ең аз жалдау мерзіміне берді. 2020 жылы Барыс пен Бүркіт кемелерін жалдау тиісінше 2020 жылғы 25 шілдеде және 2020 жылғы 11 тамызда аяқталады. Сұңқар кемесі 2021 жылғы 4 қаңтарға дейінгі мерзімге жалға берілген.

18. ШАРТ БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша шарт бойынша міндеттемелер былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Тасымалдауды басқару қызметтері үшін алынған аванстар бойынша қаржы компоненті	22.820	467.075
Құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару қызметтері үшін алынған аванстар	4.729	3.451.486
Негізгі құралдарды жеткізуге алынған аванстар	–	953.697
	27.549	4.872.258
Қысқа мерзімді	27.549	4.800.157
Ұзақ мерзімді	–	72.101

Құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару қызметтері үшін алынған аванстар ТШО-дан құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару қызметтері үшін алынған алдын ала төлемнің бір бөлігін білдіреді. Алдын ала төлемнің іс жүзіндегі бұл бөлігі өздігінен жүретін баржаларды жасап шығаруға жұмсалды және аванс құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару қызметтерінен түсетін кірістердің есебінен жабылады деп болжанады.

2018 жылы ТШО-мен жасалған құрылыс модульдерін тасымалдау шартына сай Топ бұл қызметтерді өздігінен жүретін баржаларды ТШО-ға операциялық жалға бере салысымен көрсете бастады. Тасымалдауды басқару қызметтерін көрсету кезеңі әр кеме үшін 850 күн.

19. САУДА ЖӘНЕ БАСҚА ДА КРЕДИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда және басқа да кредиторлық берешек былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Сауда кредиторлық берешек	4.415.967	9.252.761
Басқа да кредиторлық берешек	2.045	5.532
	4.418.012	9.258.293

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда кредиторлық берешек мына валюталарда білдірілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
АҚШ доллары	2.990.916	7.996.679
Теңге	1.347.412	1.165.704
Еуро	39.056	46.675
Рубль	2.629	784
Басқа	37.999	48.451
	4.418.012	9.258.293

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

20. БАСҚА ДА ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ МІНДЕТТЕМЕЛЕР

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша басқа да қысқа мерзімді міндеттемелер былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
Қызметкерлер алдындағы берешек (оның ішінде демалыстар бойынша резерв)	356.890	430.123
Төленуге жататын басқа салықтар	92.141	91.839
Төленуге жататын ҚҚС	9.878	341.759
Басқасы	237.389	129.266
	696.298	992.987

21. САТЫП АЛУШЫЛАРМЕН ЖАСАЛҒАН ШАРТТАР БОЙЫНША ТҮСІМ

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін түсім былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Қызмет түрлері		
Шикі мұнайды тасымалдаудан түскен түсім	42.950.282	56.295.488
Құрылыс модульдерін тасымалдауды басқарудан түскен түсім	8.479.621	12.615.691
Мұнайды/жүктерді тасымалдау кезіндегі демерредж	2.400.670	1.555.028
Құрғақ жүктерді тасымалдау	3.186.992	1.385.167
Адрестік комиссиялар	955.061	1.612.610
Операциялық шығыстарды өтеу	526.026	1.047.917
Шарт міндеттемелері бойынша пайыздық кіріс	511.017	719.964
Сервистік флот қызметтерін көрсетуден түскен түсім	-	546.911
Басқасы	55.370	115.244
	59.065.039	75.894.020

Шикі мұнайды тасымалдаудан түскен түсім Каспий, Қара және Жерорта теңіздерінде тасымалдау қызметтерін көрсетумен байланысты болды. 2020 жылдың ішінде бұл қызметтерді негізгі сатып алушылар KMG Trading AG және Eurasian Trading and Shipping FZE болды.

2018-2020 жылдары Топ ТШО-мен жасалған келісім бойынша құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару қызметтерін көрсетті. Бұл қызметтерге басқару мен пайдалану қызметтері және жалға берілген өздігінен жүретін баржалар бойынша техникалық басқару қызметтері, сондай-ақ экипажды құрамдау жатады. 2020 жылы Топ модульдерді тасымалдау қызметтерін көрсетуді жалғастырды. 2020 жылы Топ Барыс пен Бүркіт кемелерінің модульдерін тасымалдау қызметтерін тиісінше 2020 жылғы 25 шілдеде және 2020 жылғы 11 тамызда аяқтады. 2021 жылғы қаңтарда Сұңқар кемесіне арналған шарттың аяқталуы күтілуде.

Сервистік флот қызметтерін көрсетуден түскен түсім Топтың сүйреуші кемелерінің, жабдықтау кемелерінің, сондай-ақ жүктерді тасымалдайтын баржалардың қызметтерін көрсету қызметімен білдірілген.

Шикі мұнайды тасымалдау қызметтерін қоспағанда, Топтың барлық қызметтері бойынша түсім уақыт кезеңінің ішінде танылады. Мәміле бойынша барлық тараптар қабылдаған және келісіп алған көлем мен Топ пен кеме жалдаушылар арасында жасалған шарттарда белгіленген тиянақталған тарифтерге сүйене отырып, шикі мұнайды тасымалдау қызметтерін көрсетуден және тасымалдау бойынша қызметтердің көрсетілу фактісі бойынша түскен түсім.

2020 жылдың ішінде Топ 4.521.300 мың теңге (2019 жылы: 6.991.009 мың теңге) мөлшерінде жыл басына шарт бойынша міндеттемелер құрамына қосылған сомаларға қатысты түсімді мойындады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

22. ЖАЛҒА БЕРУДЕН ТҮСКЕН КІРІС

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін жалдаудан түскен кіріс былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Өздігінен жүретін баржаларды операциялық жалға беруден түскен кірістер	12.187.299	17.482.561
Танкерлерді операциялық жалға беруден түскен кірістер	1.442.030	2.341.243
Құрғақ жүк таситын кемелерді операциялық жалға беруден түскен кірістер (ББЧ)	1.054.998	242.838
Инвестициялық жылжымайтын мүліктен түскен кірістер (6-ескертпе)	200.305	208.304
Баржаларды операциялық жалға беруден түскен кірістер	12.211	77.254
	14.896.843	20.352.200

2018 жылы Топ өзінің өздігінен жүретін баржаларын ТШО-ға операциялық жалға берді. 2020 жыл үшін жалдаудан кіріс алуға әкеп соқтырған тікелей операциялық шығыстар (көрсетілген қызметтердің өзіндік құнында көрсетілген жөндеу және техникалық қызмет көрсету жатады) 3.472.094 мың теңге (2019 жыл: 7.465.525 мың теңге) болды.

2018 жылы Топ SOCAR LOGISTICS DMMC операциялық жалға бес танкерді берді. 2020 жылғы сәуірде өткізуге орай «Атырау», «Ақтөбе» және «Орал» танкерлерін жалдау мерзімі тоқтатылды. 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жалдауда «Алматы» және «Астана» танкерлері тұр, олар бойынша жалдау мерзімі 2021 жылғы ақпанда аяқталады. 2020 жылғы тікелей операциялық шығыстар 303.887 мың теңге (2019 жылы: 1.180.074 мың теңге) болды.

23. КӨРСЕТІЛГЕН ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ҚҰНЫ

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін көрсетілген қызметтердің өзіндік құны былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Шикі мұнайды тасымалдау	41.058.980	54.619.250
Өздігінен жүретін баржаларды жалға беру (22-ескертпе)	3.472.094	7.465.525
Құрғақ жүктерді таситын кемелерді пайдалану шығыстары	2.482.448	2.459.379
Құрылыс модульдерін тасымалдауды басқару	1.914.601	5.187.907
Жүктерді тасымалдау	1.668.880	-
Құрғақ жүктерді тасымалдау үшін кемелерді жалдау	565.619	264.479
Танкерлерді жалдау	303.887	1.180.074
Сервистік флот бойынша шығыстар	298.665	1.346.543
Инвестициялық жылжымайтын мүлікке техникалық қызмет көрсету	155.427	191.696
Басқасы	62.973	67.841
	51.983.574	72.782.694

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Танкерлердің кірепұлы	29.610.275	44.333.665
Кемелерге техникалық қызмет көрсету және басқару	7.042.031	10.259.910
Тозу және амортизация	3.936.607	5.389.290
Порт алымдары	3.423.670	2.666.209
Жағар май мен басқа да материалдар	3.056.201	3.072.972
Флотты жалдау	1.206.865	3.731.193
Логистикалық қызметтер	835.926	-
Жалақы және тиісті салықтар	817.567	841.076
Негізгі құралдарды жөндеу	447.464	587.015
Сақтандыру шығыстары	447.283	325.902
Бөгде мамандардың қызметтері	414.328	325.066
Кемелерге агент қызметін көрсету	164.343	229.034
Инвестициялық жылжымайтын мүлікке техникалық қызмет көрсету	138.933	145.364
Табыс салығын қоспағанда, басқа да салықтар	26.739	68.657
Сүйреу қызметтері	-	289.725
Басқасы	415.342	517.616
	51.983.574	72.782.694

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

24. ЖАЛПЫ ЖӘНЕ ӘКІМШІЛІК ШЫҒЫСТАР

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін жалпы және әкімшілік шығыстар былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Жалақы және тиісті салықтар	1.182.597	1.150.515
Қайырымдылық	479.645	–
Күтілетін несие залалдарына резервті есептеу	402.097	133.549
Кәсіби қызметтер	314.981	358.239
Сыйлықақылар бойынша резерв	123.820	264.883
Жөндеу және қызмет көрсету	101.668	126.184
Әлеуметтік шығыстар	91.866	115.501
Тозу және амортизация	71.142	91.725
Жалдау	64.833	64.289
Иссапар шығыстары	35.830	126.412
Сақтандыру	33.825	26.812
Мүшелік жарналар	33.297	34.000
Байланыс қызметтері	18.041	20.637
Басқа салықтар	17.553	166.712
Банк комиссиялары	16.752	15.645
Материалдар	8.411	6.785
Өкілдік шығыстар	1.736	3.623
Басқасы	116.405	95.080
	3.114.499	2.800.591

25. БАСҚА ДА ОПЕРАЦИЯЛЫҚ КІРІСТЕР / (ШЫҒЫСТАР)

2020 және 2019 жылдардың 31 желтоқсанында аяқталған жылдар үшін басқа да операциялық кірістер/(шығыстар) былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Шығыстарды өтеу	369.475	767.129
Басқа да ұзақ мерзімді активтердің шығуынан түскен кірістер	242.391	–
Қаржылық кепілдік бойынша сыйақыларды есептен шығарудан түскен кіріс	69.197	–
Айыппұлдар мен өсімақылардан болатын кірістер	2.214	2.200
Басқасы	387.375	152.544
	1.070.652	921.873
Қорлар бойынша резервті есептеу	(119.964)	–
Үшінші тараптардың басқа да қызметтері	(316.266)	(232.237)
	(436.230)	(232.237)

26. ҚАРЖЫЛЫҚ КІРІСТЕР/(ШЫҒЫСТАР)

2020 және 2019 жылдардың 31 желтоқсанында аяқталған жылдар үшін қаржылық кірістер/(шығыстар) былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Пайыздық кіріс (13-ескертпе)	127.892	125.251
	127.892	125.251
Алынған қарыздар бойынша қаржылық шығыстар (29, 16-ескертпе)	(1.005.121)	(1.059.784)
Түсім әкелетін шарттар бойынша пайыздар	(67.379)	(468.788)
Қаржылық жалдау міндеттемелері бойынша қаржылық шығыстар	(181.432)	(269.766)
Қаржылық кепілдік міндеттемелері бойынша қаржылық шығыстар	–	(78.581)
	(1.253.932)	(1.876.919)

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

27. ПАЙДА САЛЫҒЫ

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін пайда салығы бойынша шығыстар былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Пайдаға салынатын ағымдағы салық бойынша шығыс	1.012.275	2.277.355
Кейінге қалдырылған салық бойынша шығыс/(жеңілдік)	779.548	(525.005)
Алдыңғы кезеңдер үшін пайдаға салынатын ағымдағы салықты түзету	22.744	123.630
	1.814.567	1.875.980

Төменде 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін пайда салығы бойынша шығыстардың үнемділігімен бірге пайда салығының ресми мөлшерлемесі бойынша салық салынғанға дейінгі пайдаға қолданылатын пайда салығы бойынша шығыстардың салыстырылуы келтірілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Салық салынғанға дейінгі пайда	7.512.028	5.709.176
Салықтың нормативтік мөлшерлемесі	20%	20%
Ресми мөлшерлеме бойынша пайда салығы бойынша шығыстар	1.502.406	1.141.835
Жеңілдікпен салық салынатын елдерде тіркелген еншілес кәсіпорындардың залалдары	25.896	51.092
Халықаралық сот тізілімінде тіркелген кемелер бойынша салық салынбайтын кірістер	(42.716)	-
Дивидендтер бойынша кіріс	(345.561)	-
Алдыңғы кезеңдер үшін пайдаға салынатын ағымдағы салықты түзету	22.744	123.630
Бухгалтерлік пайдада ескерілмеген ПБР бойынша салық салынатын кіріс	521.751	384.023
Құнсыздану залалы	-	30.673
Басқа да ауыспалы айырмалар	130.047	144.727
Пайда салығы бойынша шығыстар	1.814.567	1.875.980

31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін кейінге қалдырылған салық бойынша қозғалыс былайша көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	Жиынтық кіріс туралы есептегі уақытша айырмалар- дың туындауы және қайтарылуы	2019 жылғы 31 желтоқсан	Жиынтық кіріс туралы есептегі уақытша айырмалар- дың туындауы және қайтарылуы	2018 жылғы 31 желтоқсан
Кейінге қалдырылған салық бойынша активтер					
Шарт бойынша міндеттемелер	6.871	(648.924)	655.795	(874.142)	1.529.937
Жалдау үшін алынған аванстар	-	(148.838)	148.838	148.838	-
Күтілетін несие залалдарын бағалау резерві	134.044	100.860	33.184	12.313	20.871
Сыйлықақы төлемдері бойынша резерв	50.376	(20.362)	70.738	(8.035)	78.773
Басқа да есептеулер	49.905	30.552	19.353	4.601	14.752
Кейінге қалдырылған салық бойынша активтер	241.196	(686.712)	927.908	(716.425)	1.644.333
Кейінге қалдырылған салық бойынша міндеттемелер					
Негізгі құралдар мен инвестициялық жылжымайтын мүлік	3.150.425	92.836	3.057.589	(1.241.430)	4.299.019
Кейінге қалдырылған салық бойынша міндеттемелер	3.150.425	92.836	3.057.589	(1.241.430)	4.299.019
Кейінге қалдырылған салық бойынша таза міндеттеме	2.909.229	779.548	2.129.681	(525.005)	2.654.686

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

28. ҚАРЖЫЛЫҚ КЕПІЛДІК БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕ

2009 жылғы маусымда Топ Еуропалық Қайта Құру және Даму Банкінен (бұдан әрі – «ЕҚҚДБ») алынған қарыз бойынша «Маңғыстау Облысының Кеме жөндеу Зауыты» ЖШС (бұдан әрі – «МОКЖЗ») қауымдасқан компаниясының міндеттемелеріне қаржылық кепілдікті шығарды. Қаржылық кепілдік шартына сай МОКЖЗ берешекті уақтылы өтей алмаған жағдайда Топ МОКЖЗ берешегі сомасының 30%-ын (капиталға қатысу үлесіне пропорционалды) төлеуі тиіс.

2012 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша МОКЖЗ ЕҚҚДБ берешегінің пайыздары мен негізгі сомаларын лайықты түрде төлей алмады, сондай-ақ қарызбен байланысты белгілі бір міндеттемелерді бұзды. Сондай-ақ, МОКЖЗ-дегі үлестің 50% иелік ететін «Топаз Энерджи» кепілдік келісімінен шықты. Осылайша, Топ пен «Балықшы» ЖШС арасындағы үлес тиісінше 30% және 20% мөлшерінде бөлінді. Нәтижесінде Топқа үлестің 60% тиесілі болды.

2012 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша МОКЖЗ-нің ЕҚҚДБ алдындағы берешек сомасы 11.603.268 мың АҚШ доллары болды. 2013 жылғы 1 тамызда Топ «Балықшы» ЖШС жарғылық капиталындағы қатысу үлесінің 30%-ын сатты. Қаржылық кепілдік туралы шарттың талаптарына сай, Топтың қаржылық кепілдік бойынша міндеттемені ЕҚҚДБ келісімінсіз үшінші тараптарға беруге құқығы жоқ. Нәтижесінде, кепілдік бойынша құқықтар «Балықшы» ЖШС-не өтпеді және Топ бұрынғысынша үлестің 60%-ы үшін жауапкершілік көтереді.

2019 жылы ЕҚҚДБ шағымы бойынша Арбитраждық сотта тыңдаулар болды, мұнда ЕҚҚДБ наразылығы ішінара былайша қанағаттандырылды:

- 4.223.796 АҚШ доллары (кепілдік міндеттемелері бойынша негізгі борыш), сондай-ақ 2020 жылғы 22 маусымнан бастап міндеттемелер орындалғанға дейін мерзімі өткен әрбір күн үшін 543,29 АҚШ доллары мөлшеріндегі өсімақы;
- Caspian Services Inc ортақ тәртіппен, бұл шығыстарды ЕҚҚДБ төлеу күнінен бастап ҚТКФ төлегенге дейін 7,9% мөлшерінде 610.000 фунт стерлинг (ортақ тәртіппен, арбитражға шығындарды өтеу);
- Caspian Services Inc ортақ тәртіппен, ЕҚҚДБ шығыстарын төлеу күнінен бастап ҚТКФ төлегенге дейін 7,9% мөлшерінде пайыздарды есептей отырып, арбитраждың қаламақысын өтеу есебінен 51.670 фунт стерлинг;
- Caspian Services Inc ортақ тәртіппен, ЕҚҚДБ шығыстарын төлеу күнінен бастап ҚТКФ төлегенге дейін 7,9% мөлшерінде пайыздарды есептей отырып, LCIA қаламақысын төлеу есебінен 4.245,64 фунт стерлинг.

2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топ қаржылық кепілдік бойынша барлық міндеттемелерді өтеді.

2020 жылы Топ Маңғыстау облысының Мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотына «Балықшы» ЖШС-тен барлық төленген міндеттемелерді ЕҚДБ пайдасына өндіріп алу жөнінде хабарласты. Сот істерінің нәтижесінде Топ пен «Балықшы» ЖШС 2021 жылғы 6 шілдеге дейінгі мерзімде 2.555.360 мың теңге мөлшеріндегі соманы төлеу туралы бітімгерлік келісімге қол қойды.

2020 жылдың ішінде Топ «Балықшы» ЖШС-тің несиені төлей алу қабілетін талдау үшін компанияның қаржылық жағдайы туралы формалды ақпаратты алмады. Есепті күнге Топ «Балықшы» ЖШС-тің міндеттемелерді орындауының төмен ықтималдылығына байланысты дебиторлық берешекті мойындамады.

29. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТТЫ АШУ

Байланысты тараптарға Топтың негізгі басқарушы персоналы, Топтың негізгі басқарушы персоналына тікелей немесе жанама күйде едәуір үлес тиесілі болатын компаниялар, «ҚМГ» ҰК тобына кіретін компаниялар және «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ бақылайтын басқа да компаниялар кіреді.

Байланысты тараптармен мәмілелер міндетті түрде нарықтық талаптарға сәйкес жүзеге асырылмайтын тараптар арасында келісілген шарттарда жасалды. Жыл соңына өтелмеген қалдықтардың қамтамасыз етуі жоқ, олар пайызсыз болып табылады және есеп айырысулар, бұдан әрі көрсетілгенді қоспағанда, ақшалай жасалады. 2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топ байланысты тараптардың берешегіне қатысы бар дебиторлық берешектің күтілетін несие залалдарын 618.921 мың теңге (2019 жылғы 31 желтоқсан: 119.571 мың теңге) мөлшерінде көрсетті. Мұндай бағалау байланысты тараптың қаржылық жағдайын және оның қызметі жүзеге асырылатын нарықты тексеру арқылы әрбір есепті кезеңде жүзеге асырылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

29. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТТЫ АШУ (жалғасы)

2020 және 2019 жылдардың 31 желтоқсанында аяқталған жылдар үшін байланысты тараптармен елеулі мәмілелер, сондай-ақ 2020 және 2019 жылдардың 31 желтоқсанына қалыптасқан қалдықтар төменде көрсетілген:

Кірістер

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» бақылауындағы компаниялар		
«KTZ EXPRESS» АҚ	838.437	540.956
Біріккен химиялық компания (KPI)	55.100	–
«Транстелеком» АҚ	13.138	16.080
«Құрық порты» ЖШС	–	281.718
«ҚазМұнайГаз» ҰК бақылауындағы немесе едәуір ықпалындағы компаниялар		
«ҚазМұнайГаз Трейдинг АГ»	42.095.603	54.124.035
«Теңізшевройл» ЖШС	20.656.440	29.631.460
КМГ Кашаган Б.В.	46	2.999
Басқа	128.277	132.373
	63.787.041	84.729.621

Сатып алу

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» бақылауындағы компаниялар		
«KTZ EXPRESS SHIPPING» ЖШС («KTZ EXPRESS» АҚ ЕҰ)	1.043.100	693.780
«Ақтау Халықаралық Теңіз Сауда Порты ҰК» АҚ	271.286	258.356
«Құрық порты» ЖШС	75.364	19.863
«Қазатомөнеркәсіп» МАЭК» АҚ	–	977
Басқа	19.190	16.701
«ҚазМұнайГаз» ҰК бақылауындағы немесе едәуір ықпалындағы компаниялар		
«ҚазМұнайГаз Трейдинг АГ»	652.026	1.079.310
Vugon Shipping S.R.L	520.133	457.530
«ТеңізСервис» ЖШС	30.712	44.140
КМГ Кашаган Б.В.	(1.216)	427.843
Басқа	5.828	3.310
	2.616.423	3.001.810

Алынған қарыздар мен қаржылық шығыстар

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
«ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ		
Алынған қарыздар (16-ескертпе)	21.439.893	22.385.723
Қаржылық шығыстар (16, 26-ескертпе)	1.005.121	1.059.784

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

29. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТТЫ АШУ (жалғасы)

Сауда және басқа да дебиторлық берешек пен берілген аванстар

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» бақылауындағы компаниялар		
«KTZ EXPRESS SHIPPING» ЖШС («KTZ EXPRESS» АҚ ЕҰ)	2.135.296	448.568
«KTZ EXPRESS» АҚ	159.883	251.907
«Ақтау Халықаралық Теңіз Сауда Порты ҰК» АҚ	27.304	–
«Транстелеком» АҚ	1.226	1.501
«Құрық порты» ЖШС	–	7.168
«Қазпошта» АҚ	–	204
«ҚазМұнайГаз» ҰК бақылауындағы немесе едәуір ықпалындағы компаниялар		
«Теңізшевройл» ЖШС	7.542.464	3.294.528
«ҚазМұнайГаз Трейдинг АГ»	745.853	6.010.872
Vugon Shipping S.R.L.	421	27.929
Басқа	10.687	10.790
	10.623.134	10.053.467

Сауда және басқа да кредиторлық берешек пен алынған аванстар

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жылғы 31 желтоқсан	2019 жылғы 31 желтоқсан
«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» бақылауындағы компаниялар		
«ҚТЖ ҰК» АҚ	17.911	5.385
«Транстелеком» АҚ	330	–
Басқа	668	354
«ҚазМұнайГаз» ҰК бақылауындағы және едәуір ықпалындағы компаниялар		
«Теңізшевройл» ЖШС	34.226	8.885.336
«ТеңізСервис» ЖШС	11.209	2.931
«ҚазМұнайГаз Трейдинг АГ»	5.472	128.168
КМГ Кашаган Б.В.	–	67.363
Басқа	7.096	5.738
	76.912	9.095.275

Негізгі басқарушы персоналға төленетін сыйақы

2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша негізгі басқарушы персонал 3 адамнан (2019 жылы: 4 адам) тұрды. Қоса беріліп отырған жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есептің жалпы және әкімшілік шығыстарына қосылған 2020 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл үшін негізгі басқарушы қызметкерлерге төленген жалпы сыйақы сомасы 207.741 мың теңгені (2019 жылы: 275.956 мың теңге) құрайды. 2020 жылы, негізгі басқарушы персоналға сыйақы негізінен жыл қорытындылары бойынша жалақы мен бонустан тұрады (2019 жыл: негізінен жалақы мен бонустан тұрады).

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

30. ШАРТТЫҚ ЖӘНЕ ШАРТТЫ МІНДЕТТЕМЕЛЕР

Коронавирус пандемиясы мен нарық жағдайы

2020 жылғы наурыздан бастап, қор, валюта және тауар нарықтарында едәуір құбылмалылық, оның ішінде мұнай бағасының түсуі және теңгенің АҚШ доллары мен еуроға қатысты девальвациясы байқалды. Сонымен бірге, коронавирус пандемиясының (Covid-19) жақын арада болған жылдам таралуына орай, Қазақстан Республикасының үкіметі 2020 жылғы 16 наурызға дейінгі кезеңге төтенше жағдайды енгізді, ал содан кейін, ірі қалалардағы карантинді қоса, 2020 жылғы 15 мамырға дейін ұзартты, бұл іскерлік белсенділіктің деңгейі мен ауқымына айтарлықтай ықпалын тигізді. Кейіннен Қазақстан Республикасының үкіметі 2020 жылғы 5 шілдеден бастап 2020 жылғы 2 тамызға дейін карантиннің жаңа кезеңін енгізді.

Коронавирус пандемиясы жаһандық экономикалық дағдарысқа ұласты. Мұнай бағасының айтарлықтай азаюы дағдарыс салдары басқа салаларға қарағанда мұнай-газ саласы үшін бұдан да елеулі болады.

Пандемияның барынша елеулі ықпалы 2020 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жылғы теңгенің АҚШ доллары мен еуроға қатысты бағамының төмендеуі болып табылады, бұл АҚШ долларындағы қарыздардың теріс бағамдық айырмасы бойынша шығыстардың ұлғаюымен білдірілді.

Топ өзгеріп жатқан микро-және макроэкономикалық жағдайлардың Топтың қаржылық жағдайы мен қызметінің нәтижелеріне әсер етуін саралады.

Салдарынан, басшылық ақша қаражатын жасайтын бірыңғай бірліктің шеңберінде Топтың негізгі құралдарының күнсыздануы мәніне тестілеуді өткізді. Топ қазіргі уақытта пандемияның санды әсерін пандемияның белгісіздігі мен ұзақтығына орай жеткілікті болатындай шынайылық дәрежесімен бағалауға болмайтындығын бағалады.

Басшылық ағымдағы жағдайларда Топ қызметінің тұрақтылығы мен өсімін қолдау үшін барлық қажетті шараларды қолға алып отырғанына сенімді. Топ жағдайды мұқият қадағалауын жалғастырады.

Салық салу

Қазақстандық салық, валюталық және кеден заңнамасы түрлі талқылауларға жол береді және жиі өзгеріп отырады. Топ басшылығының операцияларға және Топ қызметіне қатысты қолданылатын мұндай заңнаманы түсіндіруі тиісті органдармен даулануы мүмкін. Қазақстанда болған жуырдағы оқиғалар салық органдары заңнаманы түсіндіру және салық есептеулерін тексеру кезінде барынша қатаң ұстанымды алуы мүмкін екендігіне нұсқап отыр. Салдарынан, салық органдары бұрын шағым қойылмаған мәмілелер мен есепке алу әдістері бойынша шағымдар қоя алады. Нәтижесінде едәуір қосымша салықтар, өсімпұлдар мен айыппұлдар есептелуі мүмкін. Салық тексерулері тексеру жылының алдындағы қызметтің 5 (бес) күнтізбелік жылын қамтуы мүмкін. Белгілі бір жағдайларда тексерулер бұдан да ұзақ кезеңдерді қамтуы мүмкін. Жергілікті, өңірлік және республикалық салық органдарының арасындағы пікірлерде болатын келіспеушіліктер сирек емес, оған қоса шоғырландырылған қаржылық есептілікте кірістерді, шығыстарды және басқа да баптарды ХҚЕС-ке сәйкес көрсетуге қатысты пікірлер.

Қазақстандық салық салу жүйесінің екіұштылығына орай салықтардың, айыппұл санкциялары мен өсімпұлдардың түпкі сомасы, егер олар болса, қазіргі уақытқа дейін шығыстарға жатқызылған және 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша есептелген сомадан асып кетуі мүмкін. Топ басшылығы 2020 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша заңнаманың тиісті ережелері оларға дұрыс түсіндірілді және салық, валюта мен кеден заңнамасының бөлігінде қабылданған Топтың ұстанымы дау бола қалған жағдайда сәтті қорғалады деп пайымдайды.

2016 жылдың ішінде 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енген, Топқа ықпалын тигізетін салық заңнамасында өзгерістер болды. Атап айтқанда, заңды тұлғалардың Қазақстан Республикасының халықаралық кеме тізілімінде тіркелген кемелер еңбегімен тапқан жүктерді тасымалдаудан түскен кірістер бойынша пайда салығы 100%-ға азаяды. Бұл мұндай кемелер пайда салығынан босатылатындығын білдіреді. 2016 жылы Топ өз кемелерін Қазақстан Республикасының халықаралық кеме тізілімінде қайта тіркеді.

2018 жылы Топ бұл кемелерді жалға берді. Өйткені Топ бұл кемелердің жүктерді тасымалдау қызметін жүзеге асыруынан кірістерді алуды тоқтатты, пайда салығының 100%-ға азайтылуы бұдан былай қолданылмады. 2020 жылы Топ Ақтау ТК тіркелген кемесінің Қазақстан Республикасының халықаралық кемелер тізілімінде тіркелгеніне орай салықтан босату талаптарын қолданды (2019 жылы кемелердің жалға берілуіне байланысты босату қолданылмады.)

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**30. ШАРТТЫҚ ЖӘНЕ ШАРТТЫ МІНДЕТТЕМЕЛЕР (жалғасы)****Сот шағымдары**

Әдеттегі қызметті жүзеге асыру барысында Топ сот шағымдарының немесе істерінің мәні болуы мүмкін. Басшылықтың пікірінше, қазіргі уақытта Топ қызметінің нәтижелеріне немесе оның қаржылық жағдайына айтарлықтай әсер ете алатын ағымдағы қандай да бір сот істері немесе шағымдар жоқ.

Топ нақты жағдайларды ескере отырып елеулі міндеттемелердің пайда болу ықтималдығын бағалайды және тиісті резервті өзінің шоғырландырылған қаржылық есептілігінде міндеттеменің пайда болуына әкеліп соқтыратын оқиғалар болады, ал тиісті міндеттеменің сомасы шынайы түрде айқындала алады деген жеткілікті ықтималдылық болғанда ғана көрсетеді. 2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте сот шағымдары бойынша резервтер көрсетілмеді.

2020 жылғы 11 қыркүйекте Топ «BUE Kazakhstan Ltd.» ЖШС-тен Барыс, Бүркіт пен Сұңқар кемелеріне техникалық қызмет көрсету үшін ақша қаражатының өтелуіне арбитраждық іс бойынша рәсімдерді бастау туралы шағымын келесі талаптармен алды:

- Қазіргі уақытқа дейін есептелген және қарыз болған 10.492.723,98 АҚШ доллары мөлшеріндегі сомаларды және осы арбитраждық процесс бойынша шешім шығарылмайынша өтетін уақыт үшін есептелген барлық өзге сомаларды төлеу.
- Не, барлық кемелерге қатысты барлық бастапқы каспий ең аз мерзімі үшін тиесілі болатын соманы білдіретін 14.146.744,14 АҚШ доллары мөлшеріндегі сомаларды төлеу.
- Не, TMSA-ны бұзғаны үшін.

Қаржылық есептілікті шығару күніне Топ «BUE Kazakhstan Ltd.» ЖШС-тен заңгерлік мәселені бейбіт жолмен реттеу және 5.920 миллион долларды төлеу (ҚҚС-ты қоспағанда) ұсынысымен хат алды. Топ басшылығы Топ пен «BUE Kazakhstan Ltd.» ЖШС келісімге келетіндігі және Топ қаржылық есептілікте танылғаннан басқа қосымша шығыстарды көтермейтіндігіне нақты сенімді.

Экологиялық мәселелер

Қазақстанда қоршаған ортаны қорғау жөніндегі заңнама даму үдерісінде, сондықтан да тұрақты өзгерістерге ұшырады. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы заңнамасын бұзғаны үшін айыппұлдар өте қатаң болуы мүмкін. Заңнамада қолданылып жүрген ережелер, азаматтық талаптар немесе өзгерістерді өте қатаң түсіндіру нәтижесінде туындауы мүмкін әлеуетті міндеттемелер дұрыс бағалануы мүмкін емес. Ағымдағы заңнамаға сәйкес, басшылық Топтың шоғырландырылған қаржылық жағдайына және оның қызметінің нәтижесіне теріс әсер ететін мүмкін әлде ықтимал міндеттемелер болмайды деп есептейді.

Келешек операциялық жалдау бойынша шарттық міндеттемелер – Топ жалға беруші ретінде

Топ өздігінен жүретін баржаларды, танкерлерді және офистік үй-жайларды операциялық жалға беру шарттарын жасады. Бұл жалдау шарттары 2 жылға дейінгі мерзімдерге жасалды. 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жалдау элементтерін қамтитын операциялық жалдау шарттары бойынша, сондай-ақ сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша келешек кезеңдерде алынуға жататын ең аз жалдау ақысы мыналарды құрайды:

<i>Мың теңгемен</i>	2020 жыл	2019 жыл
Бір жыл ішінде	713.890	13.643.041
Бір жылдан артық, бірақ бес жылдан астам емес	–	294.687
Бес жылдан жоғары	–	–

31. ҚАРЖЫ ҚҰРАЛДАРЫ, ҚАРЖЫ ТӘУЕКЕЛДЕРІН БАСҚАРУДЫҢ МАҚСАТЫ МЕН САЯСАТЫ

Топтың негізгі қаржы құралдары ақша қаражаты мен оның баламаларынан, қысқа мерзімді банк депозиттерінен, сауда және басқа да дебиторлық берешектен, сауда және басқа да кредиторлық берешектен, алынған қарыздардан және шаруашылық қызметті жүргізуден тікелей туындайтын қаржылық кепілдік бойынша міндеттемелерден тұрады. Топ қаржы құралдарымен сауда жасаған жоқ.

Топ валюталық тәуекелге, несиелік тәуекелге және өтімділік тәуекеліне ұшырағыш. Топ басшылығы мұндай тәуекелдерді басқару процесін бақылайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

31. ҚАРЖЫ ҚҰРАЛДАРЫ, ҚАРЖЫ ТӘУЕКЕЛДЕРІН БАСҚАРУДЫҢ МАҚСАТЫ МЕН САЯСАТЫ (жалғасы)

Өтімділік тәуекелі

Өтімділік тәуекелі – бұл Топта қаржылық құралдарға байланысты міндеттемелерді өтеуге қажетті қаражат алуда туындайтын қиындықтар тәуекелі. Өтімділік тәуекелі оның әділ құнына жуық құны бойынша қаржы активін шұғыл өткізу мүмкіндігінің болмауы нәтижесінде пайда болуы мүмкін.

Ағымдағы өтімділікті жоспарлау құралын қолдана отыра, Топ ақшалай қаражаттардың дефициті тәуекеліне бақылау жасайды. Бұл құрал қаржылық инвестицияларды және қаржы активтерін өтеу мерзімін ескереді.

Келесі кестеде келісімшартты дисконтталмаған төлемдердің негізінде 2020 жылғы 31 желтоқсанға Топтың қаржылық міндеттемелерін өтеу мерзімдері бойынша жиынтық деректер келтірілген.

Мың теңгемен	Талап етілгенге дейін	3 айдан кем	3 айдан 12 айға дейін	1 жылдан 5 жылға дейін	5 жылдан астам	Жиыны
2020 жылдың 31 желтоқсанына						
Алынған қарыздар	-	875.072	2.582.704	20.014.691	-	23.472.467
Жалдау бойынша міндеттемелер	-	351.608	670.805	254	-	1.022.667
Сауда және басқа да кредиторлық берешек	3.004.381	1.413.631	-	-	-	4.418.012
	3.004.381	2.640.311	3.253.509	20.014.945	-	28.913.146
2019 жылдың 31 желтоқсанға						
Алынған қарыздар	-	828.805	2.508.861	22.073.310	-	25.410.976
Жалдау бойынша міндеттемелер	-	1.021.576	1.008.135	2.822.975	-	4.852.686
Қаржылық кепілдік бойынша міндеттемелер	2.003.093	-	-	-	-	2.003.093
Сауда және басқа да кредиторлық берешек	908.430	8.349.863	-	-	-	9.258.293
	2.911.523	10.200.244	3.516.996	24.896.285	-	41.525.048

Валюталық тәуекел

Валюталық тәуекел – қаржы құралы бойынша келешек ақша ағындарының әділ құны шетел валюталары бағамдарының өзгеруі салдарынан құбылып тұрғанының тәуекелі. Топтың валюталық тәуекелге ұшырағыштығы бірінші кезекте АҚШ доллары мен еуроға білдірілген Топтың қарыздары бойынша берешекпен және сауда кредиторлық берешекпен білдірілген. Осылайша, валюта бағамдарының өзгерісі Топтың жекелеген қаржылық жағдайына айтарлықтай ықпал ете алады.

Төмендегі кестеде Топтың 2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша салық салынғанға дейінгі табысының (ақша активтері мен міндеттемелерінің әділ құнындағы өзгерістерінің салдарынан) басқа да өзгермелілердің өзгермеуі кезінде негізді түрде болжауға болатын АҚШ доллары мен еуроның айырбас бағамының өзгеруіне сезімталдылығы көрсетілген.

Мың теңгемен	2020 жылғы 31 желтоқсан		2019 жылғы 31 желтоқсан	
	Айырбас бағамының ұлғаюы/(азаяуы)	Салық салынғанға дейін пайдаға әсері	Айырбас бағамының ұлғаюы/(азаяуы)	Салық салынғанға дейін залалға әсері
АҚШ доллары	+14,00%	(927.826)	+12,00%	(2.118.680)
	-11,00%	729.006	-9,00%	1.589.010
Еуро	+14,00%	(264)	+12,00%	6.781
	-11,00%	208	-9,00%	(5.086)

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

31. ҚАРЖЫ ҚҰРАЛДАРЫ, ҚАРЖЫ ТӘУЕКЕЛДЕРІН БАСҚАРУДЫҢ МАҚСАТЫ МЕН САЯСАТЫ (жалғасы)

Несиелік тәуекел

Несиелік тәуекел, негізінен, ақша қаражаты мен оның баламалары бойынша, сондай-ақ, өтелмеген дебиторлық берешек пен расталған операцияларды қоса алғанда, клиенттерге қатысты туындайды. Банктер мен қаржы мекемелеріне қатысты, тек рейтингісі жоғары мекемелер ғана қабылданады. Топ өз қызметтерін тек қаржылық жағдайы тұрақты және тиісті несие тарихы бар бірнеше ірі сатып алушыларға ғана көрсетеді. Күтілетін несие залалдарының бағалау резервтерін шегере отырып, ақша қаражаты мен оның баламаларының және дебиторлық берешектің баланстық құны несиелік тәуекелге ұшырағыштықтың максималды сомасын білдіреді. Топтың ішкі рейтингтерді тағайындау және контрагенттерге несие лимиттерін белгілеу саясаты жоқ.

Қаржы құралдарының әділ құны

Әділ құн тарату кезіндегі мәжбүрлеп сату немесе өткізу мәмілелерінен басқа, нарықтық талаптарда мұндай мәмілені жасағысы келетін және ол жайында білетін тараптар арасындағы ағымдағы мәмілеге айырбасталуы мүмкін құралдың сомасы ретінде айқындалады.

Қаржы құралдарының әділ құнын есептеу үшін ұқсас несиелік тәуекел мен талаптары бар қаржылық құралдар үшін өтеуге дейін қалған уақыт кезеңі ескеріле отырып нарықтық пайыздық мөлшерлеме бойынша дисконтталған ақша ағымдарының моделі қолданылады. Әділ құны қаржылық есептілікте ашылып көрсетілетін активтер мен міндеттемелер жағдайында, келешек ақша ағындары Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі (ҚРҰБ) жариялайтын статистиканың негізінде ұқсас өтеу мерзімдерімен қаржы құралдарының орташа нарықтық мөлшерлемесі бойынша дисконтталады.

2020 жылғы 31 желтоқсандағы және 2019 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ақша қаражаты мен оның баламаларының, қысқа мерзімді банк депозиттерінің, сауда және басқа да дебиторлық берешектің, сауда кредиторлық берешектің және қаржылық кепілдік бойынша міндеттемелердің баланстық құны осы құралдардың қысқа мерзімді сипатының салдарынан шамамен олардың әділ құнына тең болды. 5,7% нарықтық мөлшерлеме бойынша алынған қарыздардың әділ құны 22.084.902 мың теңгеге (2019 жыл: 4,1% мөлшерлемесімен 22.733.325 мың теңге).

Капиталды басқару

Берешек пен капиталдың балансын оңтайландыру арқылы мүдделі тараптар үшін кірістерді барынша ұлғайта отырып үздіксіз қызмет қағидатын қолдау үшін Топ өз капиталын басқарады.

Топтың капиталын басқару қатысушының капиталын басқару стратегиясына қатаң тәуелді болады. Капиталды басқару жөніндегі шешімдердің көпшілігі қатысушының тиісті комитеттерімен келісе отырып қабылданады. Капиталдың құрылымын қолдау немесе түзету үшін қатысушы Топтың жарғылық капиталын ұлғайта алады және/немесе Топқа барлық елеулі сыртқы қарыздарға кепілдіктер бере отырып, үшінші тараптардан қарызға қаржыландыруды алуға уәкілеттік бере алады.